

HZ University of Applied Sciences

Opleiding tot leraar Basisonderwijs

Beperkte opleidingsbeoordeling

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-bacheloropleiding Leraar Basisonderwijs van HZ University of Applied Sciences (hierna: HZ University). De beoordeling is uitgevoerd door een visitatiepanel dat door NQA in opdracht van HZ University is samengesteld. Voorafgaand aan de visitatie is het visitatiepanel goedgekeurd door de NVAO.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Het is opgesteld conform het *Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling* van de NVAO (22 november 2011) en het *NQA Protocol 2014 voor de beperkte opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 14 en 15 oktober 2014.

Het visitatiepanel bestond uit:

De heer dr. A.J. Kallenberg (voorzitter, domeindeskundige)

Mevrouw dr. I. Pauw (domeindeskundige)

De heer S. Wouda (domeindeskundige)

Mevrouw S.P.E.M. Heijmans (studentlid)

Peter van Achteren, auditor van NQA, trad op als secretaris van het panel.

Bij de aanvraag werd door de instelling een kritische reflectie aangeboden die naar vorm en inhoud voldeed aan de eisen van het desbetreffende beoordelingskader van de NVAO en aan de eisen van het *NQA Protocol 2014*.

Het panel heeft de kritische reflectie bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht. De kritische reflectie en alle overige (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie hebben het visitatiepanel in staat gesteld om tot een weloverwogen oordeel te komen.

Zoals gevraagd in de brief van de NVAO (met kenmerk NVAO/20131990/AH) is in deze rapportage expliciet aandacht besteed aan de focuspunten. De NVAO gebruikt de bevindingen van het panel ten aanzien van de focuspunten voor de systeembrede analyse na afloop van de visitaties bij de lerarenopleidingen.

Hoofdstuk 1 bevat de basisgegevens van de opleiding. Vervolgens is in hoofdstuk 2 de beoordeling van het panel per standaard beschreven. Gevolgd door hoofdstuk 3 waarin het eindoordeel voor de opleiding volgt. In hoofdstuk 4 zijn aanbevelingen ten aanzien van de opleidingsbeoordeling uitgewerkt.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, 17 december 2014

Panelvoorzitter

Ton Kallenberg

Panelsecretaris

Peter van Achteren

Samenvatting

De HBO-bacheloropleiding tot Leraar Basisonderwijs (pabo) van HZ University of Applied Sciences wordt aangeboden in Vlissingen. De opleiding kent een voltijdvariant en een deeltijdvariant. Het panel beoordeelt de kwaliteit van de opleiding als **voldoende**.

Beoogde eindkwalificaties

De opleiding leidt studenten op voor het beroep van leraar basisonderwijs. De opleiding baseert zich voor de beoogde eindkwalificaties op de landelijke SBL-competenties. Zij heeft deze enigszins aangepast door samenvoeging van sommige competenties en door de toevoeging van een extra onderzoekscompetentie. In de uitwerking van de competenties zijn de Dublin Descriptoren verwerkt en is er rekening gehouden met de relevante criteria van het Europees Kwalificatieraamwerk. Bovendien sluiten de competenties duidelijk aan op de eisen van de hedendaagse beroepspraktijk. Het panel concludeert dan ook dat de opleiding beoogde eindkwalificaties hanteert die relevant zijn voor het opleidingsdomein en passen bij het niveau van een HBO-bacheloropleiding. Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor zowel de voltijd- als deeltijdvariant.

Onderwijsleeromgeving

De inhoud en vormgeving van het programma, de kwaliteit van het personeel en de kwaliteit van de opleidingsspecifieke voorzieningen vormen een samenhangende onderwijsleeromgeving. De beoogde eindkwalificaties worden in het programma gerealiseerd. Er wordt gewerkt aan de leerinhouden van het programma volgens een didactisch concept dat uitgaat van een sociaal-constructivistische en competentiegerichte visie op onderwijs. De gehanteerde werkvormen passen daarbij. De leerinhouden zijn gebaseerd op de landelijk vastgestelde kennisbases. Deze zijn voor Nederlands en rekenen tot en met het derde studiejaar volledig in het programma geïntegreerd. De overige kennisbases zullen, waar deze nog ontbreken, in het nieuwe curriculum eveneens volledig zijn verwerkt. De gebruikte literatuur acht het panel voldoende actueel en van voldoende niveau. Het panel adviseert om in het curriculum meer aandacht te besteden aan het (didactisch) gebruik van ICT in het basisonderwijs en aan reflectieve vaardigheden en onderzoeksvaardigheden van studenten. Daarbij zou de opleiding zich sterker moeten richten op de voor het beroep relevante onderzoeksmethoden. Aan het praktijkleren wordt volgens het panel ruim voldoende aandacht besteed via het werkplekleren op opleidingsscholen of reguliere stagescholen. Het programma is bovendien coherent en er zijn voldoende leerroutes. De begeleidingsstructuur is een sterk punt van de opleiding. De begeleiding is persoonlijk en studenten tonen grote waardering voor de geboden begeleiding. Hoewel ook de kwaliteit van de docenten in de basis in orde is, vindt het panel dat de kwalificaties van docenten om studenten te kunnen begeleiden bij het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek en hen te leren reflecteren versterkt zouden moeten worden. Tenslotte zijn ook de opleidingsspecifieke voorzieningen in orde.

Het panel heeft vertrouwen in het traject dat zich richt op de ontwikkeling van het nieuwe curriculum. Het panel geeft de opleiding in dit verband wel mee om daarbij voldoende aandacht te besteden aan het nieuwe didactisch concept en tevens voldoende open te staan voor nieuwe ontwikkelingen buiten de eigen organisatie.

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving de studenten in staat stelt om de beoogde eindkwalificaties te realiseren en beoordeelt Standaard 2 als **voldoende** (voor de voltijd- en deeltijdvariant).

Toetsing en gerealiseerd eindniveau

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing. De toetsing sluit voldoende aan bij de leerdoelen van de afzonderlijke studieonderdelen en alle beoogde eindkwalificaties worden afgetoetst. Punten van verbetering vormen de kwaliteit van de feedback en onderbouwing van het cijfer bij de beoordelingen en het relatief grote aantal toetsen. Hierdoor is naar het oordeel van het panel de toetsdruk voor studenten vrij hoog. Dit zou kunnen worden opgelost door meer geïntegreerd te toetsen. Hoewel ook de controle op de toetsing volgens het panel in orde is, zou deze nog verbeterd kunnen worden door het uitvoeren van tentamenanalyses en meer aandacht te besteden aan benchmarking van de eindproducten met collega-opleidingen tot leraar basisonderwijs.

Het panel heeft vastgesteld dat alle beoogde eindkwalificaties in de drie afstudeeronderdelen worden gerealiseerd. Zowel het werkveld als de alumni geven aan tevreden te zijn over de mate waarin de opleiding studenten voorbereidt op de beroepspraktijk. Het panel beoordeelt daarom het behaalde eindniveau als voldoende. Zoals hierboven al is aangegeven, adviseert het panel de opleiding echter wel nadrukkelijk de nieuwe onderzoeksleerlijn beroepsspecifieker in te richten. Dit zou de kwaliteit van de afstudeeronderzoeken naar het oordeel van het panel verhogen. Tenslotte geeft het panel de opleiding nog als overweging mee studenten bij de Visiecursus zelfstandig een visie op onderwijs te laten schrijven.

Op basis van bovenstaande overwegingen beoordeelt het panel Standaard 3 als **voldoende** (voor de voltijd- en deeltijdvariant).

Inhoudsopgave

1	Basisgegevens van de opleiding	9
2	Beoordeling	11
	Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties	11
	Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	14
	Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	25
3	Eindoordeel over de opleiding	31
4	Aanbevelingen	31
5	Bijlagen	35
	Bijlage 1 Kwantitatieve gegevens over de opleiding	37
	Bijlage 2 Eindkwalificaties van de opleiding	41
	Bijlage 3 Overzicht opleidingsprogramma	43
	Bijlage 4 Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris	45
	Bijlage 5 Bezoekprogramma	51
	Bijlage 6 Bestudeerde documenten	53
	Bijlage 7 Overzicht bestudeerde afstudeerwerken	55
	Bijlage 8 Verklaring van volledigheid en correctheid	57

1 Basisgegevens van de opleiding

Administratieve gegevens van de opleiding

1. Naam opleiding in CROHO	B Opleiding tot leraar Basisonderwijs
2. Registratienummer opleiding in CROHO	34808
3. Oriëntatie en niveau	hbo; bachelor
4. Aantal studiepunten	240 EC
5. Afstudeerrichtingen	Geen
6. Variant(en)	Voltijd en deeltijd
7. Locatie	Vlissingen
8. Jaar vorige visitatie en datum besluit NVAO	Vorige visitatie: 4 en 5 september 2008 Besluit NVAO: 28 juli 2009
9. Code of conduct	Ondertekend

Administratieve gegevens van de instelling

10. Naam instelling	HZ University of Applied Sciences
11. Status instelling	Bekostigd
12. Resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief

Kwantitatieve gegevens over de opleiding

De kwantitatieve gegevens over de opleiding zijn te vinden in bijlage 1 achter in het rapport.

Schets van de opleiding

De bacheloropleiding leraar basisonderwijs (pabo) van HZ University of Applied Sciences wordt aangeboden door de academie voor Educatie en Pedagogiek. De opleiding heeft een voltijd- en een deeltijdvariant. De programma's van deze varianten zijn inhoudelijk identiek. Formeel heeft de opleiding twee opleidingsplaatsen, Terneuzen en Vlissingen, maar sinds kort wordt de opleiding alleen nog op de locatie Vlissingen aangeboden.

De opleiding kiest voor een opzet van het onderwijs waarbij een belangrijk deel van het opleiden in de praktijk plaatsvindt. De basisscholen waar studenten van de opleiding hun stage kunnen lopen zijn onder te verdelen in drie categorieën:

- Stagescholen die werken volgens de principes Opleiding in de School (OidS)
- Stagescholen die participeren binnen de Opleidingsschool (Dos), en
- 'Gewone' stagescholen (zijnde geen OidS of Dos).

Over het samenwerkingsverband Dos (De Opleidingsschool) wordt in een afzonderlijk rapport verslag gedaan.

De opleiding is momenteel bezig met de ontwikkeling van een nieuw curriculum ('Expeditie pabo'), dat volgens planning per 1 september 2015 zal worden ingevoerd. Het panel heeft kennis genomen van een ontwerpschets voor dit nieuwe curriculum, die wordt gepresenteerd in het document *Verantwoording ontwerpaanpak opleidingsprogramma*. Aangezien de voorliggende beoordeling betrekking heeft op de accreditatieperiode 2008/2014 ligt de focus op het huidige curriculum. Waar het panel dit relevant acht, wordt echter tevens kort aandacht geschonken aan aspecten van het nieuwe curriculum.

2 Beoordeling

Het visitatiepanel beschrijft hieronder per standaard van het NVAO beoordelingskader de bevindingen, overwegingen en conclusies. Indien niet anders is aangegeven, hebben deze betrekking op zowel de deeltijd- als de voltijdvariant. Het eindoordeel over de opleiding volgt in hoofdstuk 3, de aanbevelingen in hoofdstuk 4.

Standaard 1 Beoogde eindkwalificaties

De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan internationale eisen.

1.1 Bevindingen

1.1.1 Het huidige curriculum

De opleiding maakt voor de beoogde eindkwalificaties gebruik van de startkwalificaties voor een beginnende leraar zoals geformuleerd door de Stichting Beroepskwaliteit Leraren (SBL). De bekwaamheidseisen zijn ingedeeld in zeven competenties die zijn gebaseerd op het landelijke profiel van een startbekwame leraar. Deze zijn tot stand gekomen onder regie van de SBL in nauwe samenwerking met leraren en andere belanghebbenden in het werkveld. Hierdoor is afstemming met de beroepspraktijk gewaarborgd. Bovendien heeft er internationale afstemming plaatsgevonden.

De zeven SBL-competenties zijn:

1. Pedagogisch competent
2. Vak- en didactisch competent
3. Interpersoonlijk competent
4. Organisatorisch competent
5. Competent in het samenwerken met collega's
6. Competent in het samenwerken met de omgeving
7. Competent in reflectie en ontwikkeling

De opleiding maakt deel uit van Educom, een samenwerkingsverband tussen de lerarenopleidingen van de Hogeschool Rotterdam, Haagse hogeschool, Hogeschool Leiden, Thomas More en HZ University of Applied Sciences. Binnen dit verband is besloten de zeven SBL-competenties in enigszins gewijzigde vorm over te nemen. Dit heeft geresulteerd in een vertaling van de SBL competenties naar vijf competenties. In deze vertaling zijn enkele SBL-competenties samengevoegd zonder daarmee het onderscheid tussen de competenties te veronachtzamen. Zo zijn de SBL-competenties 1 en 3 samengevoegd tot de competentie "Pedagogisch en interpersoonlijk competent" en de SBL-competenties 5 en 6 tot de competentie "Samenwerken met collega's en omgeving".

Daarnaast heeft de opleiding nog een extra onderzoekscompetentie toegevoegd. Dit is in lijn met de richtlijnen voor praktijkgericht onderzoek die HZ University of Applied Sciences (HZ) heeft geformuleerd naar aanleiding van het rapport van de commissie Bruijn *Vreemde ogen dwingen* (2012). Hiermee komt de opleiding tot de volgende zes competenties:

1. Pedagogisch en interpersoonlijk competent
2. Vak- en didactisch competent
3. Organisatorisch competent
4. Samenwerken met collega's en omgeving
5. Competent in reflectie en professionele ontwikkeling
6. Competent in (praktijkgericht) onderzoek

Deze competenties zijn voor de verschillende fasen van de opleiding vertaald naar bijbehorende niveaus, de zogenaamde 'precompetenties'. Per precompetentie zijn deeltaken, indicatoren voor kennis, vaardigheden en persoonskenmerken en niveaus van reflectie beschreven. Het draait daarbij steeds om dezelfde indicatoren. Echter, de eisen aan de kwaliteit die de studenten met betrekking tot deze indicatoren moeten tentoonspreiden worden bij de opeenvolgende precompetenties geleidelijk aan hoger. Via dit concentrische model neemt de complexiteit per studiefase toe tot het niveau van de startcompetentie (startbekwaam). De Dublin Descriptoren, het internationale referentiekader voor het bachelorniveau, zijn in de nadere concretisering van de (start)competenties verwerkt. Daarnaast is rekening gehouden met de eisen van het Europees Kwalificatieraamwerk (EKR, niveau 6). Het panel is van mening dat de SBL-competenties, de Dublin Descriptoren en de relevante kwalificaties van het EKR op adequate wijze zijn geoperationaliseerd en dat de beoogde eindkwalificaties (gerepresenteerd door de startcompetenties) op overtuigende wijze passen bij een HBO-opleiding op bachelorniveau.

De aansluiting met de beroepspraktijk wordt op verschillende wijzen gewaarborgd. Zoals reeds aangegeven, zijn de SBL-competenties, waarop de opleiding de eigen competenties heeft gebaseerd, tot stand gekomen in samenwerking met de beroepspraktijk. Voor de vakinhouden baseert de opleiding zich voorts op de kennisbases die door de lerarenopleidingen in Nederland gezamenlijk zijn opgesteld. Daarnaast biedt de opleiding studenten tevens de optie een leergang bewegingsonderwijs te volgen, waarmee zij zich kunnen profileren op het gebied van Bewegingsonderwijs en Sport. Hiermee wordt eveneens aangesloten bij behoeften in de beroepspraktijk.

Uit de kritische reflectie heeft het panel opgemaakt dat de opleiding op structurele wijze contacten onderhoudt binnen het domein. Zo participeert de academiedirecteur in het landelijk overleg voor de opleiding tot leraar basisonderwijs (LOBO). Op deze wijze worden contacten onderhouden met andere lerarenopleidingen in den lande en blijft men op de hoogte van recente ontwikkelingen binnen het domein. De relaties met lerarenopleidingen in de regio Zuid-Nederland worden onderhouden via het samenwerkingsverband Educom. Het panel vindt dat de opleiding voldoende is ingebed in het domein en is van mening dat de opleiding ook voldoende op de hoogte is van de algemeen geldende eisen en aanbevelingen.

De toevoeging van de extra onderzoekscompetentie aan de SBL-competenties naar aanleiding van het rapport van de commissie Bruijn is daarvan een voorbeeld. Ondanks deze activiteiten vindt het panel een verdere externe oriëntatie wenselijk. De regionale inbedding is sterk, maar de aansluiting bij landelijke overlegvormen kan versterkt worden. Het spiegelen van de eigen opleiding en resultaten kan waardevolle informatie opleveren voor verdere ontwikkeling van het programma.

1.1.2 Het nieuwe curriculum

Het nieuwe curriculum zal uitgaan van dezelfde beoogde eindkwalificaties als het oude curriculum, maar de nadere uitwerking van de SBL-competenties zal anders zijn. Het document *Verantwoording ontwerpaanpak opleidingsprogramma* beschrijft dat men bij het nieuwe curriculum streeft naar 'het ontwikkelingsgericht opleiden tot bekwame leraren die effectief instructie geven en die hun doelen, inhouden en didactiek kunnen afstemmen op verschillen tussen leerlingen en voortdurend reflecteren op het effect van hun onderwijsleeractiviteiten'. Vanuit dat streven zullen de indicatoren die aan elke competentie per fase van de opleiding zijn gekoppeld, uitgewerkt worden naar de dimensies 'verantwoordelijkheid' (die geleidelijk aan toeneemt) en 'diversiteit'. Daarnaast zal het element 'reflectie' in de uitwerking van de competenties een belangrijke plaats innemen. Het panel heeft voorts vernomen dat alle dertien kennisbases in het nieuwe curriculum in de competentie 'Vakinhoudelijk en –didactisch' zullen zijn geïmplementeerd en dat de generieke kennisbasis in alle competenties zal terugkomen.

1.2 Overwegingen en conclusie

De opleiding maakt voor de beoogde eindkwalificaties gebruik van de landelijke SBL-competenties. Deze zijn in Educom-verband door samenvoeging van sommige competenties enigszins aangepast. Bovendien is een extra onderzoekscompetentie toegevoegd. De relatie met de Dublin Descriptoren is in de operationalisering van de competenties verankerd. De competenties voldoen aan de relevante criteria van het Europees Kwalificatieraamwerk en de geldende eisen en aanbevelingen binnen het domein. De aansluiting van de competenties op de eisen van de hedendaagse beroepspraktijk, zoals de landelijke kennisbases, is bovendien duidelijk zichtbaar. Het panel concludeert dan ook dat de opleiding beoogde eindkwalificaties hanteert die relevant zijn voor het opleidingsdomein en passen bij het niveau van een HBO-bacheloropleiding. Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **goed** voor zowel de voltijd- als deeltijdvariant.

De beoogde eindkwalificaties voor het nieuwe curriculum zijn gelijk aan die van het oude curriculum. Aanvullend stelt het panel daarom dat ook de beoogde eindkwalificaties van het nieuwe curriculum relevant zijn voor het opleidingsdomein en de beroepspraktijk en passen bij een HBO-bacheloropleiding.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, het personeel en de opleidingsspecifieke voorzieningen maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde eindkwalificaties te realiseren.

2.1 *Bevindingen*

2.1.1 Inhoud van het programma

2.1.1.1 *Relatie tussen de beoogde eindkwalificaties en de inhoud van het programma*

Het programma is grofweg verdeeld in een major van 210 EC en een minor van 30 EC. De major richt zich op de domeincompetenties. Het minordeel kan afhankelijk van de minorkeuze en -invulling al dan niet betrekking hebben op de domeincompetenties. Studenten kunnen vrij kiezen uit één van de minoren uit de HZ-catalogus, waaronder een buitenlandstage/-studie.

Het panel stelt vast dat de inhoud van het majordeel van het programma zichtbaar is afgeleid van de beoogde eindkwalificaties, oftewel de competenties. In een 'competentiebreekdown' zijn de precompetenties en startcompetenties adequaat uitgewerkt in deeltaken, structurele problemen, kenmerkende beroepssituaties, resultaten en bijbehorende kwaliteitscriteria voor de uitvoering. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan ondersteunende kennis, vaardigheden en persoonskenmerken. In een dekkingsmatrix wordt op heldere wijze aangeduid bij welke studieonderdelen wordt gebouwd aan welke competenties en deeltaken. Per studieonderdeel is een synopsis geformuleerd die is afgeleid van de competentiebreekdown en fungeert als een soort blauwdruk van de cursus. In de synopsis worden o.a. de leerdoelen van de cursus en de samenhang van de cursus met andere cursussen beschreven. In samenhang met de synopsis wordt voor elke cursus in de documenten 'Oriëntatie op de cursus' en 'Planning en organisatie' verder uitgewerkt hoe de cursus verder is vormgegeven, hoe de deeltaken worden getoetst, hoe de planning eruit ziet, etc. Alle drie de documenten zijn beschikbaar voor zowel studenten als docenten en geven volgens het panel goed inzicht in de inhoud van de betreffende cursus en in wat er van studenten wordt verwacht.

Na nauwkeurige bestudering van bovengenoemde informatie, stelt het panel vast dat de beoogde eindkwalificaties in het programma worden gerealiseerd.

2.1.1.2 *Kennis en kunde*

De opleiding baseert zich voor de vakinhouden op de landelijk geformuleerde kennisbases, waarmee zij volgens het panel zorgvuldig omgaat. Voor Nederlands en Rekenen zijn de kennisbases inmiddels volledig geïmplementeerd in de studie jaren één tot en met drie. Voor de andere vakken is een inventarisatie gemaakt en zullen de nog ontbrekende onderdelen meegenomen worden bij de 'Expeditie pabo', het ontwikkelingstraject naar het nieuwe curriculum.

Ook de ontwikkeling van beroepsvaardigheden krijgt naar de mening van het panel voldoende aandacht in het programma. Deze ontwikkeling vindt voornamelijk plaats binnen de stages, die zijn georganiseerd als lintstage, aangevuld met blokstages.

In de eerste twee studie jaren loopt de student één dag per week stage. Per semester loopt de student daarnaast blokstages van enkele aaneengesloten dagen. De blokstages vinden halverwege het semester plaats (één week) en aan het eind van het semester (twee weken). Vanaf het derde studiejaar wordt de lintstage uitgebreid met één extra dag, waardoor studenten wekelijks twee dagen stage lopen. De lintstages zijn gekoppeld aan de cursussen die de student op een bepaald moment volgt. Tijdens de lessen van de cursussen wordt de theorie behandeld. Via de stageopdracht die de student tijdens de stage moet uitvoeren wordt er vervolgens een koppeling met de beroepspraktijk gemaakt. De inhoud van de stageopdracht sluit dus aan op de behandelde stof tijdens de lessen. De student dient een logboek bij te houden, waarin hij de koppeling tussen de behandelde theorie en de praktijk moet weergeven. Als de stageopdrachten zijn uitgevoerd, volgt er een terugkoppeling tijdens de lessen. Verder wordt aan studenten de mogelijkheid geboden om in het derde jaar (bovenop de verplichte stages) een extra dag stage per week te lopen om zo extra ervaring op te doen ter voorbereiding op de LiO-stage. De opleiding biedt daarbij eveneens begeleiding. Het panel vindt dit een mooie en nuttige service. De deeltijdstudenten lopen net als de voltijdstudenten ieder semester stage. Zij hoeven echter niet noodzakelijkerwijs blokstages te lopen, maar mogen deze stages op een andere wijze organiseren, bijvoorbeeld door deze te spreiden over het gehele jaar. Bij het bestuderen van verschillende (stage)producten heeft het panel geconstateerd dat de reflectieve vaardigheden van studenten sterker ontwikkeld kunnen worden. Het panel adviseert de opleiding de leerlijn reflecteren te verdiepen.

Aan de ontwikkeling van onderzoeksvaardigheden wordt door het gehele programma heen gewerkt. In het eerste studiejaar gebeurt dit in de vorm van het trainen van mondeling en schriftelijk presenteren van gegevens. In het tweede jaar wordt studenten geleerd hoe zij systematisch een probleem kunnen aanpakken (SPA) en binnen het vakgebied Nederlands op de basisschool leren zij hoe ze een eenvoudig onderzoeksproject moeten opzetten en uitvoeren. In de cursus 'Cijfers en letters voor gevorderden' leren studenten een probleemanalyse te maken en een hoofdvraag en deelvragen te formuleren. Ook in de cursussen 'Kind, school en omgeving' en 'Vroeger was alles beter' komen studenten in aanraking met het doen van onderzoek. In het derde jaar worden studenten de basisprincipes van het doen van onderzoek aangeleerd in de cursus 'Methoden en technieken van onderzoek'. Zij doorlopen tijdens deze cursus de gehele onderzoekscyclus en koppelen deze cyclus aan het onderwerp Opbrengricht werken op het gebied van Nederlandse taal en rekenen/wiskunde in de basisschool. In het vierde studiejaar, tenslotte, doen studenten een complexer onderzoek, waarbij zij geacht worden zelfstandiger te opereren. Dit onderzoek is in principe gekoppeld aan de LiO-stage en betreft een onderwerp gericht op de essentie van een schoolvak/leergebied. Het panel heeft begrepen dat de opleiding momenteel werkt aan het versterken van de onderzoekslijn. Tot de tevredenheid van het panel is dit al voor een deel geëffectueerd met bovengenoemde cursussen. Niettemin wordt verdere versterking noodzakelijk geacht. Zo vindt het panel dat met name de aandacht in het programma voor specifieke onderzoeksmethoden die geschikt zijn voor een leraar basisonderwijs in het programma verbeterd kan worden.

Het panel is van mening dat kennis en kunde (beroepsvaardigheden) voldoende in het programma worden gerealiseerd. Ook studenten zijn tevreden over de inhoud van het programma. In de NSE-enquête 2014 geven zij de inhoud een 3,4 op een schaal van 5 en de cursussen scoren een 6,8 op een schaal van 10 in de cursusevaluaties van 2013/2014. Nog meer tevreden zijn de studenten over de stages, die zij waarderen met een 4,1 op een schaal van 5. Wel valt het het panel op dat het (didactisch) gebruik van ICT in het basisonderwijs momenteel nogal versnipperd in het programma wordt aangeboden. Dit verdient wat meer aandacht. Het panel adviseert de opleiding om hier een doordacht, toekomstbestendig aanbod op te ontwikkelen, dat is afgestemd op de wensen en eisen vanuit de beroepspraktijk.

Het panel constateert op basis van de literatuurlijsten en het cursusmateriaal dat de opleiding voldoende actuele literatuur gebruikt, die van voldoende niveau is. De opleiding zorgt voor blijvende aansluiting van de inhoud van de opleiding op de actualiteit van de beroepspraktijk door frequente contacten met de verschillende stagescholen en het inzetten van professionals uit het werkveld. Het panel heeft in de gesprekken vernomen dat de opleiding inderdaad goede contacten onderhoudt met het werkveld.

Voor wat betreft de inrichting van het nieuwe curriculum gaat de opleiding uit van de centrale vraag: 'Wat is er voor nodig om een betekenisvolle leerwerkplek omgeving voor (aanstaande) leraren in te richten waarmee hun motivatie wordt gestimuleerd en studierendement wordt geoptimaliseerd?'. Vanuit deze centrale vraag wordt het nieuwe curriculum ingericht dat aanstaande leraren de te ontwikkelen beroepsvaardigheden en kennisbasis verbinden met wat hen motiveert en waarin hun kracht ligt om zo 'flow' in werken en leren te bewerkstelligen. Het panel stelt vast dat de opleiding bij de vormgeving en inrichting van het nieuwe curriculum duidelijker dan bij het huidige curriculum gericht is op het primaire proces, namelijk de kwaliteit van de student. Het panel vindt dit positief en wil de opleiding meegeven om dit doel gedurende het veranderingsproces goed voor ogen te blijven houden. Het panel adviseert om voldoende aandacht te besteden aan de vraag via welke route dit doel kan worden bereikt (zie ook paragraaf 2.1.2.2) en om hierop dan vervolgens een duidelijker inhoudelijke regie te voeren.

2.1.2 Vormgeving van het programma

2.1.2.1 *Inhoudelijke samenhang*

Het panel vindt het programma voldoende coherent. Inhoudelijke samenhang wordt op verschillende wijzen in het programma gerealiseerd. Allereerst is men bij de opbouw van het curriculum uitgegaan van het betrokkenheidsmodel. Hierbij verschuift de betrokkenheid van de student gaandeweg van betrokkenheid op zichzelf, naar betrokkenheid op de taak in de groep, op de leerling en tenslotte naar zicht hebben op de organisatie en integratie van kennis en vaardigheden. Dit is in de sequentie van de verschillende programmaonderdelen en de bijbehorende leerdoelen terug te zien.

Daarnaast is verticale samenhang in het programma aangebracht door te werken vanuit een brede algemene basis naar steeds meer specialisatie. Zo zijn de eerste twee studie jaren voor alle studenten gelijk. Wel kiezen studenten al bij aanmelding voor een levensbeschouwelijke richting.

In het eerste semester van het derde jaar kiest de student voor een leeftijdsspecialisatie, 'Jonge kind' of 'Oudere kind'. In het tweede semester van dat jaar volgt de student een minor of een buitenlandstage/-studie. Het laatste studiejaar betreft de afstudeerfase. Deze bestaat uit de LIO-stage die wordt gelopen in de groep van de specialisatiekeuze en uit cursussen waarin wordt gewerkt aan competenties om te kunnen functioneren in de totale organisatie van een school. Het derde en vierde studiejaar bieden verder kleine vakgebonden vrije keuzeruimten van in totaal 5 EC.

Tenslotte wordt horizontale samenhang gerealiseerd door per semester te focussen op een bepaalde 'bouw' (onder-, midden-, of bovenbouw). Zo bestaat elk semester naast leergebiedcursussen uit zogenaamde 'bouwcurricula', waarin aandacht besteed wordt aan onderwijskunde en de competenties voor het lesgeven in een bepaalde bouw.

2.1.2.2 Didactisch concept en werkvormen

Het didactisch concept van de opleiding wordt bepaald door HZ-brede richtlijnen. Centrale elementen in het didactisch concept zijn een *sociaal-constructivistische* visie op leren en *competentieverricht leren*. De sociaal-constructivistische onderwijsfilosofie gaat uit van kennisconstructie in een sociale setting. Het idee hierbij is dat studenten op basis van hun eigen ervaringen in specifieke contexten en in interactie met anderen een eigen beeld van de werkelijkheid vormen. In het competentieverricht onderwijs van de opleiding speelt naast het verwerven en realiseren van beroepscompetenties de toenemende mate van *zelfstandigheid* van studenten een cruciale rol. De verantwoordelijkheid van het leerproces verschuift gedurende de opleiding geleidelijk aan van de docent naar de student zelf. Het panel bevestigt dat deze opbouw naar zelfstandigheid in de opleiding duidelijk naar voren komt. Zo neemt bijvoorbeeld de begeleiding van docenten bij opdrachten en stages in de loop van de studie steeds meer af, evenals het aantal ingeroosterde contactmomenten.

Een aspect dat bij competentieverricht onderwijs van belang is, is dat de koppeling tussen het onderwijs en de beroepspraktijk gemaakt wordt. De opleiding realiseert dit door het stagelopen te koppelen aan de cursussen, waarbij onderwijs en begeleiding 'just in time' aangeboden kan worden. De koppeling van theorie en praktijk krijgt ook bij het werkplekleren via Dos (De Opleidingsschool) op verschillende wijzen vorm. Groepsmentoren begeleiden studenten o.a. aan de hand van 'sjabloonlessen'. Dit zijn voorbeeldlessen die zijn gebaseerd op de inhoud van de pabo-cursussen. Tijdens voor- en nabesprekingen worden studenten gestimuleerd kritisch na te denken over de voorbeeldlessen en een koppeling met de theorie te maken. In de praktijk kan hier nog meer gebruik gemaakt van worden. Studenten geven namelijk bij het panel aan dat deze voorbeeldlessen in de praktijk niet vaak in deze vorm voorkomen. Daarnaast voeren opleidingsmentoren en pabodocenten reflectiegesprekken met studenten, waarin de verbinding tussen theorie en praktijk een belangrijke rol speelt. Bovendien leidt de pabodocent intervisiebijeenkomsten met de stagestudenten die hij begeleidt, waarin er aandacht is voor de verbinding tussen theorie en beroepspraktijk. Tenslotte wordt de verbinding tussen theorie en praktijk binnen Dos verder verstevigd door de Professionele Leergemeenschappen (PLG's). Deze PLG's bestaan uit een opleidingsmentor, één of meerdere groepsmentoren, één of meerdere pabo-docenten en verschillende studenten. Binnen de PLG's wordt gezamenlijk onderzoek gedaan naar de praktijk van het onderwijs. De PLG's worden reeds vanaf het eerste jaar ingezet.

Bijkomend stimuleren de PLG's een onderzoekende en kritische houding bij studenten. Zie voor de beschrijvingen van de rollen van bovengenoemde begeleiders paragraaf 2.1.2.3.

Het panel is tevreden over het didactisch concept van de opleiding en vindt de nadere uitwerking daarvan adequaat.

De opleiding gebruikt volgens het panel een adequate mix van werkvormen die aansluiten bij de didactische uitgangspunten. Er wordt gewerkt met groepsopdrachten, leergesprekken, zelfstudie en hoorcolleges. De sociaal-constructivistische insteek komt in de werkvormen tot uitdrukking in de interactie en dialoog tussen studenten en docenten en studenten onderling. Werkwijzen en keuzes worden onderling besproken en beargumenteerd. Het docententeam wil zich graag verder wil professionaliseren op het gebied van didactische werkvormen. Daartoe wordt thans geëxperimenteerd met een intervisietraject. Het panel is positief over dit initiatief.

De kritische reflectie beschrijft dat het nieuwe curriculum, in lijn met HZ-brede richtlijnen, zal worden gestoeld op een ander onderwijsconcept, namelijk het concept van student- en procesgericht onderwijs (SPO). Binnen dit concept spelen de volgende elementen een belangrijke rol: 1) Studiekeuze en intake, 2) Professionele en persoonlijke ontwikkeling, 3) Opleidingsprogramma's, 4) Procesgericht onderwijs, 5) Docent als begeleider, 6) (Inter)nationaal partnersnetwerk en 7) Onderwijskwaliteit en gerealiseerd niveau. Binnen SPO wordt een groot belang gehecht aan o.a. persoonlijk contact, de begeleidende en coachende rol van de docent, zelfsturing van de student, kritisch en creatief leren denken, pendel tussen theorie en praktijk en actief leren. Het panel ondersteunt de ontwikkellijn van de opleiding en geeft aan om bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum in de 'Expeditie pabo' voldoende aandacht te besteden aan de uitwerking en het uitdragen van het nieuwe didactisch concept.

2.1.2.3 Begeleiding van studenten

Studenten worden vanuit de opleiding begeleid door docenten, studieloopbaancoaches, docentcoaches en stagebegeleiders. In lijn met het didactisch concept is de begeleiding erop gericht om de zelfsturing van studenten te stimuleren. Terwijl aan de ene kant in de gaten gehouden wordt dat de competenties worden behaald, worden studenten aan de andere kant in toenemende mate zelf verantwoordelijk gemaakt voor hun leerproces.

De begeleiding vangt al aan voorafgaand aan de opleiding met een individueel studiekeuzegesprek (zie voor meer informatie paragraaf 2.1.6.1). Eenmaal met de opleiding gestart, krijgt de student een studieloopbaancoach (SLC-er) toegewezen, die hem of haar gedurende de eerste twee jaar van de studie persoonlijk begeleid bij zijn/haar persoonlijke professionele ontwikkeling. In de studentenhandleidingen *SLC pabo 1* en *SLC pabo 2 en 3* wordt voor studenten beschreven wat de studieloopbaancoaching concreet inhoudt. Tijdens individuele gesprekken komen zaken aan bod als studievoortgang, eventuele belemmeringen, toekomstbeeld en de keuzes voor de opeenvolgende jaren. Daarnaast vormen de cursussen van de leerlijn 'Leren in praktijk' onderdeel van het coachingsproces. Hierin komen verschillende onderwerpen aan bod die de student bij zijn studieloopbaan ondersteunen. Het panel stelt vast dat het zwaartepunt van de studieloopbaancoaching in het eerste jaar ligt.

Aangezien de begeleiding van ouderejaars studenten andere eisen stelt, krijgt de student na twee jaar een nieuwe studieloopbaancoach voor de laatste twee studiejaar. Naast begeleiding door de studieloopbaancoach kan de student bij persoonlijke problemen doorverwijzen naar een decaan of een studentpsycholoog.

De student krijgt vanuit de opleiding verder begeleiding van een docentcoach. Deze helpt de student vanuit een bepaalde cursus te reflecteren op de deeltaken die in de betreffende fase van de opleiding van belang zijn. Bij de Lio-stage speelt de docentcoach een belangrijke rol bij de opzet en uitvoering van het portfolio en de Lio-doelen van de student. Aan de hand van reflectie begeleidt hij de student bij het maken van keuzes in het kader van het doorlopen van de Lio-stage.

Zoals reeds eerder aangeduid is het programma zo ingericht dat een belangrijk deel van het opleiden in de praktijk plaatsvindt. Studenten lopen stage op een basisschool die kan werken volgens de principes van OidS of Dos. Het overgrote deel van de stagescholen werkt op die manier. Bij het stagelopen wordt de dagelijkse begeleiding geboden door een groepsmentor, de leraar van de groep waarin de student stage loopt. Daarnaast worden de stages binnen OidS en Dos begeleid door opleidingsmentoren. De opleidingsmentoren zijn leerkrachten en hebben een intermediaire functie tussen de pabo en de stageschool. Tevens begeleiden zij studenten op hun competenties via reflectiegesprekken (zie paragraaf 2.1.2.2). Ook vormen vier lesbezoeken, inclusief bespreking van de lesvoorbereiding en de lesuitvoering onderdeel van de begeleiding door de opleidingsmentor. Het panel heeft vernomen dat de opleidingsmentoren door hun werkgever speciaal worden gefaciliteerd om deze taken te vervullen. De pabodocent, tenslotte, is de stagebegeleider vanuit de opleiding. Deze begeleidt de student door hem/haar tijdens de stage te bezoeken en contact te onderhouden over de ontwikkelingen van de student met de opleidingsmentor/groepsmentor. Daarnaast leidt de pabodocent intervisiebijeenkomsten met de stagestudenten die hij begeleidt.

Het panel stelt tot zijn tevredenheid vast dat de taken en rollen van de verschillende begeleiders in verschillende documenten goed zijn beschreven (o.a. in het document *Oriëntatie op de cursus LIO 2014-2015*) en helder zijn voor de studenten. Zij weten bij wie zij voor welke kwesties terecht kunnen. Het panel is van mening dat de aangeboden begeleidingsstructuur een sterk punt is van de opleiding. Tijdens het bezoek lieten studenten weten bijzondere waardering voor de begeleiding te hebben. Het panel vindt dat het credo van de hogeschool 'De persoonlijke hogeschool' wordt waargemaakt.

2.1.2.4 Verschillende leerroutes

De opleiding wordt in voltijd en deeltijd aangeboden. Deze programma's zijn identiek. Deeltijdstudenten volgen dezelfde cursussen, worden op dezelfde wijze getoetst en lopen evenveel uren stage als voltijdstudenten. Wel is er een verschil in de tijdstippen waarop cursussen worden aangeboden. Voor voltijdstudenten is dit overdag, terwijl dit voor deeltijdstudenten 's avonds is. Daarnaast is de organisatie van de blokstages enigszins aangepast. Deeltijdstudenten mogen deze stages in plaats van in een blok ook verspreid over het gehele studiejaar volgen (in 'lint').

Naast de voltijd- en deeltijdvariant biedt de opleiding de mogelijkheid tot zij-instroom voor studenten die al in het bezit zijn van een hbo-diploma. De zij-instroom is geen officiële variant maar een traject binnen de opleiding die het mogelijk maakt de opleiding te combineren met een baan in het onderwijs.

Zie paragraaf 2.1.6.1 voor informatie over toelatingseisen.

In het majordeel van de opleiding kan de student zijn eigen leerroute bepalen door te kiezen voor een leeftijdsspecialisatie, een levensbeschouwelijke identiteit (keuze bij aanmelding) en een leergebied tijdens de afstudeerfase. Ook de minor biedt de mogelijkheid een deel van de opleiding naar eigen keuze in te vullen.

Het panel is tevreden over de verschillende leerroutes die de opleiding biedt.

2.1.3 Kwaliteit van het personeel

Het onderwijs wordt verzorgd door kerndocenten, professionals uit de beroepspraktijk en docenten uit de Professional Core, die hbo-generieke cursussen verzorgen. Van de in totaal 24 kerndocenten van de opleiding heeft 66,7 procent een masterdiploma en 33,3 procent een bachelordiploma. Zes docenten volgen momenteel een masteropleiding en één docent is bezig met een promotietraject. Op grond van deze informatie, alsmede de curricula vitae van de docenten en de gesprekken met docenten, is het panel van mening dat de inhoudelijke kwalificaties in de basis voldoende zijn om het onderwijs op het gewenste niveau te verzorgen. De docenten hebben de context waarbinnen studenten leren goed in beeld. Hierdoor zijn ze in staat studenten een krachtige leeromgeving te bieden. Studenten zijn ook tevreden over hun docenten. Zij geven hen een 3,5 op een schaal van 5 in de NSE-enquête 2014.

Het panel constateert voorts dat er sprake is van een vorm van eigenaarschap van het programma waarbij de autonomie van docenten groot is. Hoewel het panel de professionele ruimte die docenten wordt geboden waardeert, adviseert het panel de opleiding wel goed te bewaken dat de kwalificaties blijvend aansluiten bij het te verzorgen onderwijs. Het panel is van mening dat deze regiefunctie vanuit het management sterker ingevuld kan worden. Het panel wijst hier op de benodigde regie op de versterking van de begeleidingsvaardigheden van docenten op het gebied van praktijkgericht onderzoek en reflectie, en op het gebied van het (didactisch) gebruik van ICT in het basisonderwijs.

In lijn met het HZ personeelsbeleid wordt het functioneren van docenten aan de hand van een vaste beoordelingscyclus met plannings-, functionerings- en beoordelingsgesprekken gemonitord. Hierbinnen kunnen docenten mede op eigen initiatief afspraken maken over bijscholing. Zij kunnen dan onder andere gebruik maken van het scholingsaanbod van de HZ. Het panel heeft vastgesteld dat er ook aandacht is voor de professionalisering van stagebegeleiders op de opleidingsschool. Zij vindt dit een belangrijk aspect gezien het feit dat een substantieel deel van de opleiding via OidS en Dos op de werkplek wordt gerealiseerd. Via netwerkbijeenkomsten die door de opleiding worden georganiseerd, worden opleidingsmentoren verder geprofessionaliseerd. Groepsmentoren worden specifiek getraind om hun begeleidingstaken te kunnen uitoefenen. Momenteel hebben nog niet alle groepsmentoren de training gevolgd, maar dit is wel het streven van de opleidingsschool.

In paragraaf 2.1.6.3 wordt meer specifiek ingegaan op de maatregelen die de opleiding heeft genomen om de kwaliteit van het onderwijspersoneel te verhogen.

2.1.4 Kwaliteit van de opleidingsspecifieke voorzieningen

Het panel is tevreden over de kwaliteit van de opleidingsspecifieke voorzieningen. De opleiding beschikt over hoorcollegezalen, ruimtes voor werkcolleges, een Onderwijswerkplaats (OWP) en projectruimtes. Digiborden/smartboards, beamers, pc's en dvd-spelers zijn in bijna alle lokalen aanwezig. Daarnaast maakt de opleiding gebruik van de algemene ondersteunende faciliteiten van de HZ, zoals de mediatheek, de audiovisuele dienst en diverse ruimtes waar studenten individueel of in groepjes kunnen werken. Studenten hebben via Infonet toegang tot cursusbeschrijvingen en informatie over toetsing, studieopdrachten, powerpointpresentaties, roosters, semesterplanning, bereikbaarheid van docenten en overzichten van hun persoonlijke studievoortgang.

De studenten zijn tevreden over de opleidingsspecifieke voorzieningen. In de NSE-enquête 2014 waarden zij de studieomgeving met een 3,6 en de studiefaciliteiten met een 3,4 op een schaal van 5.

2.1.5 Borging van de kwaliteit van de onderwijsleeromgeving

De opleidingscoördinator (OLC) is verantwoordelijk voor het opleidingsprogramma. De OLC heeft op regelmatige basis overleg met zowel het opleidings(docenten)team als de beroepenveldcommissie over samenstelling, inhoud en opbouw van het programma en stemt te nemen acties met beide af. Eventuele voorstellen voor wijzigingen in het programma worden voor advies voorgelegd aan de opleidingscommissie (OC). De opleidingscoördinator zorgt er tevens voor dat er voldoende samenwerking is binnen het team en tussen de verschillende gremia en ziet er op toe dat acties worden uitgevoerd. Het panel stelt vast dat er hiertoe verschillende vormen van structureel overleg zijn, zoals bijvoorbeeld de algemene Docenten Vergadering, het cursusoverleg tussen docenten die bij het ontwerpteam van de cursus horen, het jaargroepenoverleg, het onderzoek/pabo 4 overleg, examinatorenoverleg, overleg van de opleidingscommissies, overleg OidS met het beroepenveld en mentoren uit het werkveld om de stageorganisatie en -inhoud beter op elkaar af te stemmen, etc. Het curriculumoverleg speelt momenteel een belangrijke rol bij de 'Expeditie pabo'. Studenten hebben, afgezien van via de OC, tevens inbreng via bijeenkomsten van de studentenraad. Dit is een overleg van vertegenwoordigers van de verschillende klassen. Naar de mening van het panel is de interne communicatie- en overlegstructuur adequaat.

In het document *Kwaliteitszorg onderwijs & onderzoek Hogeschool Zeeland (2009)* is vastgelegd hoe de kwaliteitszorg binnen de HZ is geregeld. Het panel stelt tot zijn tevredenheid vast dat de wijze waarop de kwaliteit binnen de opleiding wordt geborgd hiermee in overeenstemming is. Aan de hand van een PDCA-kwaliteitscyclus, waarvan ook de beoordelingscyclus van docenten deel uitmaakt, wordt de kwaliteit geborgd. Hierbij maakt de opleiding gebruik van verschillende meetinstrumenten, o.a. van studentenevaluaties. De respons is matig. Het panel vindt het positief dat de opleiding momenteel werkt aan een nieuw systeem om cursussen te evalueren, dat met ingang van het studiejaar 2014/2015 zal worden ingevoerd.

2.1.6 NVAO focuspunten voor visitatie lerarenopleidingen

De NVAO heeft voor de visitatie van de lerarenopleidingen focuspunten geformuleerd waar de opleidingen en het visitatiepanel specifiek over dienden te rapporteren. Deze focuspunten zijn:

1. De kwaliteit van de instromende student;
2. De implementatie van de kennisbasis en de kennistoetsing in het curriculum;
3. De kwaliteit van de docenten (zowel docenten op de opleiding als docenten op de werkplek) en de kwaliteit van de vakdidacticus in het bijzonder.

In aanvulling op wat reeds in eerdere paragrafen van dit rapport aan de orde is gekomen, zal hieronder nog specifiekere worden ingezoomd op elk van deze onderwerpen.

2.1.6.1 Kwaliteit instromende studenten

De toelating tot de opleiding is bepaald door landelijke afspraken en wet- en regelgeving. De opleiding stelt geen aanvullende instroomeisen, maar zal dit in het kader van het landelijke project 'Goed voorbereid naar de pabo' vanaf studiejaar 2015/2016 wel gaan doen, zo heeft het panel vernomen. Momenteel zijn havisten en vwo'ers met alle profielen en alle mbo-niveau 4 leerlingen toelaatbaar. Daarnaast kunnen aspirant-studenten die daarvoor in aanmerking komen toegelaten worden via de 21+-regeling indien zij voldoen aan de eisen van het toelatingsonderzoek. Voor de zij-instroom geschiedt toelating op basis van een officieel toelatingsassessment, waarbij gebruik gemaakt wordt van het eigen EVC-centrum van de HZ.

Op de volgende wijzen tracht de opleiding de kwaliteit van de instromende studenten te verhogen:

1. Aspirant-studenten voeren bij aanmelding voor de opleiding een studiekeuzegesprek ('studiekeuzecheck'). Hierin worden zij nader over de opleiding geïnformeerd en wordt gepeild in hoeverre zij geschikt zijn voor de opleiding. Op basis van dit gesprek ontvangt de aspirant-student een (niet-bindend) advies om al dan niet aan de opleiding te beginnen.
2. De afgelopen twee jaar is in het kader van het project 'Warme overdracht' tevens geëxperimenteerd om via een studiekeuzeportfolio havisten te begeleiden bij het maken van een bewustere studiekeuze en de overstap naar het hbo te versoepelen. Dit project is succesvol gebleken. Vanaf het studiejaar 2015/2016 zullen ook mbo-leerlingen op deze wijze begeleid worden.
3. Na inschrijving, maar vóór de start van het eerste studiejaar, nemen alle studenten voorts deel aan een toets voor Nederlands en een toets voor rekenen om een inschatting te maken het startniveau voor de kennisbasistoetsen. Haalt de student de toets niet, dan kan worden deelgenomen aan een zomercursus. Na een succesvol experiment wordt met ingang van 2015 het programma 'Got-it' ingevoerd, een programma waarbij studenten zelfstandig rekenopgaven kunnen oefenen. Hiermee kunnen studenten zich via zelfstudie voorbereiden op de Wiscat rekentoets. Zo hoeven zij geen extra lessen meer te volgen in de zomervakantie.
4. In oktober leggen studenten verplicht de officiële toetsen (Cito en Wiscat) voor Nederlands en rekenen af. Wanneer een student voor een toets zakt, biedt de opleiding

bij aanvang van het tweede semester een extra les in Nederlands en/of rekenen. Zakt een student ook voor de tweede poging, dan volgt persoonlijke, intensieve begeleiding.

2.1.6.2 De implementatie van de kennisbasis en de kennistoetsing in het curriculum

De kennisbases voor de vakken Nederlands en rekenen zijn geïmplementeerd in de cursussen van studiejaar één tot en met drie. In het studiejaar 2012-2013 is geïnventariseerd welke inhoud van de kennisbases aan het curriculum ontbraken. In het studiejaar 2013-2014 zijn op basis van die inventarisatie de cursussen aangepast en de synopsissen herschreven. In het huidige studiejaar (2014-2015) is dit geïmplementeerd. Het panel heeft van de opleiding vernomen dat bovengenoemde inventarisatie en de implementatie van de kennisbases in het curriculum binnen het team heeft gezorgd voor een bewustzijn dat de kennisbases daadwerkelijk bijdragen aan de kwaliteit van leerkrachten.

2.1.6.3 De kwaliteit van de docenten en de kwaliteit van de vakdidacticus

De HZ heeft als doel geformuleerd dat in 2015 minimaal 70 procent van alle docenten dient te beschikken over een mastergraad (62 procent) of PhD (8 procent). Momenteel heeft 66,7 procent van de docenten van de opleiding reeds een masterdiploma en is één docent bezig met een promotietraject. Meerdere docenten volgen momenteel een masteropleiding, waarvan er naar verwachting het komende jaar drie hun opleiding zullen afronden. Daarmee zal het aantal masteropgeleiden binnen de opleiding binnen een jaar boven de 70 procent te liggen, waarmee zal worden voldaan aan één van de HZ-eisen. Het feit dat enkele docenten een mastergraad hebben behaald, heet, volgens de docenten waar het panel mee heeft gesproken, een positieve uitwerking gehad op de rest van het docententeam. Nieuwe ideeën en literatuur worden namelijk uitgewisseld, waardoor het gehele team professionaliseert.

Daarnaast worden docenten momenteel door een HZ-onderwijskundige geschoold in de systematiek van het 'Student en procesgericht onderwijs', het nieuwe onderwijsbeleid en didactisch concept van de HZ, waarop het nieuwe curriculum van de opleiding gestoeld wordt. Concreet zit de professionalisering daarbij vooral in het (nog meer) toepassen van activerende werkvormen en in het 'flipping the classroom' principe.

Zoals reeds aangeduid in paragraaf 2.1.3 vormt scholing een onderdeel van de afspraken met de individuele docenten binnen de beoordelingscyclus (Persoonlijk Ontwikkelingsplan (POP)). Recente bijscholingen van docenten hadden betrekking op toetsbeleid, onderzoekvaardigheden, studiekeuzegesprekken en didactiek.

Uit de kritische reflectie en de gesprekken tijdens het bezoek kwam naar voren dat er in het kader van OidS via vierjaarlijkse netwerkbijeenkomsten 'Samen opleiden' wordt gewerkt aan de verdere professionalisering van opleidingsmentoren. Deze netwerkbijeenkomsten zijn intervisiebijeenkomsten, waarbij opleidingsmentoren en pabodocenten over verschillende onderwerpen met elkaar van gedachten wisselen (bijv. begeleiden en beoordelen). Aan de kwaliteit van de groepsmentoren wordt eveneens gewerkt. Het streven is om alle groepsmentoren een training te laten volgen om hun taken naar behoren uit te kunnen voeren. Momenteel is slechts een deel van de groepsmentoren getraind. Hoewel de training bij de verschillende samenwerkende scholengroepen op verschillende wijze georganiseerd wordt, is de inhoud van de training overal gelijk.

Onderdeel van de training bij alle partners vormen het informeren over de opleidingsschool en de doelstellingen daarvan, het behandelen van de taken en verantwoordelijkheden daarbinnen van de groepsmentor en het informeren over het pabocurriculum.

2.2 Overwegingen en conclusie

Het panel is van oordeel dat de inhoud en vormgeving van het programma, de kwaliteit van het personeel en de kwaliteit van de opleidingsspecifieke voorzieningen een samenhangende onderwijsleeromgeving vormen. De beoogde eindkwalificaties worden in het programma gerealiseerd. Het programma is coherent, bouwt in voldoende mate zowel kennis als beroepsvaardigheden op. Het praktijkleren krijgt ruimschoots aandacht in het werkplekleren via het OidS en Dos. De leerinhouden zijn gebaseerd op de landelijk vastgestelde kennisbases. Voor Nederlands en rekenen zijn die tot en met het derde jaar volledig geïmplementeerd. Wel vindt het panel dat er meer aandacht besteed zou moeten worden aan het (didactisch) gebruik van ICT in het basisonderwijs en aan de reflectieve en onderzoeksvaardigheden van studenten. Met name de voor het beroep relevante specifieke onderzoeksmethoden zouden meer aan bod moeten komen. Het panel acht de gebruikte literatuur voldoende actueel en van voldoende niveau. Het panel is van oordeel dat het didactisch concept, dat uitgaat van een sociaal-constructivistische en competentiegerichte visie op onderwijs, adequaat is. De gekozen werkvormen passen bij dit concept. Het panel beoordeelt de kwaliteit van het personeel als voldoende. Docenten en begeleiders beschikken in de basis over de kwalificaties die verwacht mogen worden. Wel is het panel van mening dat de opleiding goed in de gaten moet houden dat de kwalificaties van het personeel blijvend aansluiten bij het te verzorgen onderwijs. Met name de kwalificaties om studenten te kunnen begeleiden bij het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek en hen te leren reflecteren zouden naar het oordeel van het panel moeten worden versterkt. De begeleidingsstructuur is een sterk punt van de opleiding. Deze is helder uitgewerkt en studenten hebben grote waardering voor de persoonlijke vorm van begeleiding. Ook de opleidingsspecifieke voorzieningen zijn in orde.

Het panel concludeert dat de onderwijsleeromgeving de studenten in staat stelt om de beoogde eindkwalificaties te realiseren. Het panel heeft bovendien vertrouwen in de 'Expeditie pabo', die de leeromgeving nog meer stimulerend zou kunnen maken. Tijdens het ontwikkelingstraject zou de opleiding voldoende aandacht moeten besteden aan het nieuwe didactisch concept en ervoor moeten waken een voldoende open blik voor de buitenwereld te behouden.

Op basis van bovenstaande overwegingen komt het panel voor Standaard 2 tot het oordeel **voldoende**.

Standaard 3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

3.1 Bevindingen

3.1.1 Systeem van toetsing

In het document *Toetsbeleid pabo HZ* is het toetsbeleid van de opleiding vastgelegd. Dit toetsbeleid is gebaseerd op het HZ-brede toetsbeleid. Eén van de centrale uitgangspunten van het beleid is dat toetsing niet slechts een sluitstuk is van een cursus, maar een integraal bestanddeel van het leerproces zelf. De toets wordt gezien als een feedbackinstrument.

Conform de *Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek (WHW)* is de examencommissie verantwoordelijk voor de borging van de kwaliteit van de toetsing. De HZ kent één overkoepelende examencommissie, die taken en bevoegdheden heeft gemandateerd aan de dealexamencommissie van de Academie voor Educatie & Pedagogiek, waaronder de pabo valt. Daarnaast is binnen de academie een deoltoetscommissie actief, die onder toezicht van de HZ-brede toetscommissie het beleid uitvoert op het gebied van kwaliteitsborging van examens en tentamens binnen de academie. Daaronder valt het gevraagd en ongevraagd adviseren van de dealexamencommissie inzake kwaliteitsborging en kwaliteitsbeleid rond examens en tentamens. De specifieke taken en verantwoordelijkheden van deze commissies zijn vastgelegd in het *Reglement examencommissie* en het *Reglement toetscommissie*.

Het panel is in de basis positief over het systeem van toetsing dat door de opleiding wordt gehanteerd. Er is sprake van een variatie aan toetsvormen die passen bij het onderwijs en de aard van de leerdoelen. De inhoud van de toetsen is herkenbaar afgeleid van de inhoud van de cursussen en wordt inzichtelijk gemaakt met behulp van een toetsmatrijs. In het *Toetsplan* is de variatie aan toetsvormen zichtbaar. Hierin is een overzicht opgenomen van alle toetsmatrijzen. Het panel heeft geconstateerd dat momenteel het zwaartepunt bij de toetsing ligt op summatief toetsen, maar dat de opleiding er aan werkt om het gebruik van formatieve toetsen uit te breiden. Toetsen worden gezamenlijk ontworpen door meerdere collega's. Sinds het studiejaar 2014/2015 heeft de deoltoetscommissie bovendien de 'collegiale check' ingevoerd. Dit houdt in dat minimaal één collega een toets voor afname bekijkt en voor akkoord tekent. Toetsen dienen voor afname bij de dealexamencommissie ter controle te worden aangeleverd.

Het panel is van mening dat studenten voldoende geïnformeerd worden over wat er van hen verwacht wordt bij de toetsen. Zo heeft het panel geconstateerd dat toetsmatrijzen deel uitmaken van de studentenhandleidingen en dat in de cursusbeschrijvingen en het lesmateriaal de beoordelingscriteria zijn opgenomen. Ook de beoordelingscriteria voor opdrachten, logboeken, reflecties, de onderdelen voor de Lio-stage, e.d. zijn vooraf bekend. Studenten gaven tijdens het bezoek ook aan zich voldoende voorbereid te voelen op de toetsen.

Sinds het studiejaar 2013/2014 maakt de opleiding gebruik van tussentoetsweken. Een deel van de toetsing vindt daarbij halverwege het semester plaats en het tweede deel aan het einde van het semester. De opleiding beoogt met de tussentoetsweek de studielast voor de student te spreiden en bovendien al eerder voor de student inzichtelijk te maken hoe hij/zij ervoor staat. Het panel vindt daar wel iets voor te zeggen, maar constateert tevens dat het aantal toetsen dat momenteel wordt afgenomen wel erg groot is. Hierdoor is de toetslast voor studenten hoog. De opleiding zou volgens het panel meer geïntegreerd kunnen toetsen zodat de ervaren toetsdruk afneemt.

Het panel stelt vast dat de opleiding gebruik maakt van beoordelingsmodellen en – protocollen. Zo wordt consistentie in de beoordeling verkregen. Daarnaast worden beoordelaars specifiek voor het werkplekassessment bij de stage getraind in het beoordelen. Het panel vindt dit een goed punt. De opleiding heeft de intentie om beoordelaars ook voor andere toetsvormen te trainen. Hoewel ook mensen uit het werkveld worden ingezet bij de beoordeling van studenten (bijvoorbeeld bij de stage), ligt de eindverantwoordelijkheid voor de toetsing bij de opleiding. Een goede zaak, aldus het panel. Feedback op schriftelijke toetsen vindt plaats tijdens inzagemomenten die zijn ingepland in het lesrooster. Feedback op opdrachten wordt deels tussentijds gegeven en deels direct na afname aan de hand van de eerder gecommuniceerde beoordelingscriteria. Datzelfde geldt voor de feedback op tussentijdse opdrachten. Ook bij de stage wordt steeds tussentijds feedback op het functioneren gegeven.

Op basis van het ter beschikking gestelde materiaal, is het panel van mening dat de beoordelingen van toetsen nog aan scherpte kunnen winnen. Weliswaar wordt de grens tussen voldoende/onvoldoende over het algemeen adequaat bewaakt, de schriftelijke onderbouwing van de gegeven cijfers vindt het panel vaak beperkt. Ook in de formatieve toetsing mist het panel scherpte, waardoor opdrachten (zoals onderzoeken) aan het begin niet optimaal in de steigers worden gezet. De consequenties daarvan ziet het panel terug in de kwaliteit van de eindproducten. Het panel adviseert de opleiding daarom, zeker ook in het licht van de HZ-visie op toetsing als leerinstrument, beter toe te zien op de kwaliteit van de beoordelingen en feedback.

Het panel heeft geconstateerd dat de deeltoetscommissie steekproefsgewijs de inhoud van de toetsen controleert en of zij aan de formele vereisten voldoen (aanwezigheid van beoordelingsprotocol, e.d.). De dealexamencommissie controleert bovendien steekproefsgewijs of bij de beoordeling van de toetsen het beoordelingsprotocol goed is toegepast. Het panel acht de controle op toetsing adequaat. Wel ziet het panel nog mogelijkheden tot versterking. Zo zou de opleiding meer aandacht kunnen besteden aan de benchmark van de eindproducten met collega-opleidingen tot leraar basisonderwijs. Ook zouden er tentamenanalyses kunnen worden gemaakt.

De studenttevredenheid op het punt van toetsen en beoordelen in het kader van de NSE kan met een 3,4 op een schaal van 5 als ruim voldoende worden aangemerkt.

3.1.2 Realisatie van de beoogde eindkwalificaties

Het behaalde eindniveau van studenten wordt aangetoond in de volgende onderdelen, waarin gezamenlijk alle beoogde eindkwalificaties worden afgetoetst:

1. De Lio-stage;

De Lio-stage kan via een blokstage in het eerste of tweede semester worden georganiseerd, of via een lintstage, waarbij twee aaneengesloten dagen per week stage wordt gelopen in één klas. De stage kan ook gelopen worden in een combinatiegroep. Ter voorbereiding op de stage formuleert de student persoonlijke leerdoelen, die worden vastgelegd in een stagecontract tussen de student, de pabo en de stageschool. Ook maakt de student een groepsplan voor Nederlands, rekenen/wiskunde en twee leergebieden naar keuze. In het groepsplan wordt beschreven aan welke doelen er met de groep/subgroep/individuele kinderen op deze gebieden gewerkt zal worden. De eindbeoordeling bestaat uit drie onderdelen, namelijk het werkplekassessment, het digitaal portfolio en het eindgesprek. In het werkplekassessment wordt het niveau van lesvoorbereiding en –uitvoering, lesevaluatie/-reflectie en het professionele gedrag van de student op de werkplek beoordeeld. De eindverantwoordelijkheid voor deze beoordeling ligt bij de pabodocent, maar deze baseert zijn oordeel mede op de input van de groepsmentor en, indien aanwezig, de opleidingsmentor. Met behulp van het digitaal portfolio wordt het niveau van voorbereidingen en reflecties daarop geanalyseerd. De docentcoach is eindverantwoordelijk voor deze beoordeling die zich richt op het niveau van reflecteren. Voor het eindgesprek, wat gaat over zowel het functioneren in de praktijk (de WPA's) als de reflectie van de student daarop (portfolio), ligt de eindverantwoordelijkheid voor de beoordeling bij de pabodocent.

2. Het afstudeeronderzoek;

Het afstudeeronderzoek is gericht op een probleem dat zich voordoet in de praktijk van het basisonderwijs en is in de regel gekoppeld aan de Lio-stage. Bij het afstudeeronderzoek worden vier fasen onderscheiden, waarop de student uiteindelijk ook wordt beoordeeld. De eerste fase betreft de oriëntatiefase. Hierin richt de student zich aan de hand van literatuuronderzoek op het kiezen en afbakenen van een onderwerp en het formuleren van hoofd- en deelvragen en de onderzoeksdoelen. In de conceptfase beraadt de student zich op het af te leveren eindproduct en op de onderzoeksopzet. Als het onderzoeksvorstel voldoet aan de daaraan gestelde criteria, wordt het onderzoek tijdens de uitvoeringsfase vervolgens uitgevoerd. De student verzamelt data, ontwerpt het eindproduct en probeert dit uit. Vervolgens schrijft de student een onderzoeksverslag. Als dit voldoet aan de vereiste criteria wordt het eindproduct in de presentatie-/evaluatiefase op de basisschool en op de opleiding gepresenteerd en geëvalueerd. Het onderzoeksverslag en de presentatie worden beoordeeld door de pabodocent die de student bij het onderzoek heeft begeleid en door een tweede beoordelaar. Om te kunnen slagen, dienen de beoordelingen van beide docenten voldoende te zijn. De student krijgt één eindcijfer, dat tot stand komt in een afstemmingsoverleg tussen de beide beoordelaars.

3. De cursus 'Stilstaan bij onderwijzen en leren' oftewel de Visie

Bij deze cursus wordt studenten geleerd om keuzes op pedagogisch, (vak)didactisch en organisatorisch vlak te verantwoorden aan de hand van pedagogische concepten, onderwijskundige concepten en concepten binnen een vakgebied. Studenten volgen daartoe bijeenkomsten van de onderdelen Docentcoach, Onderwijskunde en Levensbeschouwelijk onderwijs. Studenten die hebben gekozen voor de specialisatie 'het oudere kind' volgen daarnaast het onderdeel Wijsgerige pedagogiek. Studenten die hebben gekozen voor de specialisatie 'het jongere kind' volgen het onderdeel Bewegingsonderwijs. Ter voorbereiding op deze bijeenkomsten dienen studenten opdrachten uit te voeren en zij worden geacht zich tijdens de bijeenkomsten actief op te stellen. De eindbeoordeling geschiedt aan de hand van een opdracht voor Onderwijskunde, Levensbeschouwelijke vorming en Wijsgerige pedagogiek/Bewegingsonderwijs en een mondelinge toets, die wordt afgenomen door twee pabodocenten.

Het panel is van mening dat de drie afstudeeronderdelen tezamen een adequate afspiegeling vormen van het niveau dat studenten aan het eind van de opleiding hebben behaald.

Het panel heeft van negentien studenten de afstudeerdossiers bekeken. Op basis van de bestudeerde afstudeeronderdelen stelt het panel vast dat het beoogde eindniveau wordt waargemaakt. Het panel is tevreden over de portfolio's en de producten van de visie cursus. Met betrekking tot de producten van de visie cursus was het panel wel enigszins verbaasd dat het hier gaat om min of meer losse opdrachten die studenten moeten uitwerken. Naar de smaak van het panel zou het in plaats daarvan het overwegen waard zijn om studenten bij dit onderdeel zelfstandig een visie op onderwijs te laten schrijven. Niettemin geven studenten zelf aan dat zij tevreden zijn over de visie cursus, omdat zij zich (tijdens de lessen) gestimuleerd voelen om zelf kritisch na te denken.

Ook de afstudeeronderzoeken worden van voldoende niveau geacht. Bij de bestudering van de afstudeeronderzoeken is het panel echter wel een aantal zaken opgevallen. Hoewel de grens voldoende/onvoldoende goed geborgd wordt, worden sommige afstudeeronderzoeken met een hoger cijfer gewaardeerd dan het panel zou hebben gedaan. Voorts valt het op dat studenten het onderscheid tussen vraagstelling en probleemstelling niet altijd goed uitwerken. Dit heeft zijn effect op de uitwerking naar methoden, resultaten en conclusies. Het panel is van mening dat een en ander het gevolg is van het feit dat onderzoek momenteel nog niet optimaal is ingebed in het huidige curriculum. Zo constateert het panel dat de cursus onderzoeksvaardigheden (methoden en technieken) in het derde jaar geen bindend beginvereiste is voor het afstudeeronderzoek. Bovendien betreft het hier een in omvang vrij beperkte cursus (2,5 EC). Zoals reeds aangeduid in paragraaf 2.1.1.2, werkt de opleiding in het kader van 'Expeditie pabo' momenteel aan de ontwikkeling van een sterkere onderzoekslijn, waarbij het aanleren van onderzoeksvaardigheden op een meer gestructureerde wijze in het curriculum zal worden verweven. Het panel verwacht dat bovengenoemde kwesties bij de afstudeeronderzoeken zich daardoor zullen oplossen. Wel wil het panel hier nogmaals nadrukkelijk adviseren de onderzoekslijn beroepsspecifieker in te richten.

Ondanks bovengenoemde mogelijkheden tot verbetering, heeft het panel vastgesteld dat afgestudeerden voldoende in staat zijn een praktijkprobleem te onderzoeken om te komen tot relevante aanbevelingen en adviezen. Dit is bevestigd in de gesprekken met afgestudeerden en vertegenwoordigers van het werkveld. Met de nieuwe onderzoekslijn is het de verwachting van het panel dat de kwaliteit hiervan verder gaat stijgen en de meerwaarde van de praktijkonderzoeken verder zal groeien.

Het panel is van mening dat de opleiding de studenten ook anderszins in voldoende mate voorbereidt op de beroepspraktijk. Zo was het panel onder de indruk van het gesprek met de afgestudeerden. Het panel vond de afgestudeerden echte professionals met een goed beroepsbeeld en aantoonbaar in staat als leraar basisonderwijs te functioneren, getuige de voorbeelden die zij noemden vanuit hun opgedane werkervaring.

3.2 Overwegingen en conclusie

Het panel is over het algemeen tevreden met het systeem van toetsing. De toetsing sluit voldoende aan bij de leerdoelen van de afzonderlijke studieonderdelen en alle beoogde eindkwalificaties worden afgetoetst. Wel is het panel van oordeel dat bij de beoordelingen de kwaliteit van de feedback en onderbouwing van het cijfer aandacht behoeft. Daarnaast vindt het panel dat de opleiding zou moeten overwegen wat meer geïntegreerd te toetsen, zodat de toetsdruk afneemt. De controle op de toetsing acht het panel adequaat. Verbeteringen zouden nog gerealiseerd kunnen worden door tentamenanalyses uit te voeren en meer aandacht te besteden aan benchmarking van de producten. Het panel concludeert dat het systeem van toetsing adequaat is.

Het panel heeft vastgesteld dat alle beoogde eindkwalificaties in de drie afstudeeronderdelen worden gerealiseerd. Het panel is van oordeel dat de opleiding de studenten voldoende voorbereidt op de beroepspraktijk en dit oordeel wordt bevestigd door zowel de alumni als het werkveld. Het panel concludeert dan ook dat het behaalde eindniveau voldoende is.

Bij het afstudeeronderzoek zijn er enkele aandachtspunten, die volgens het panel zouden kunnen worden opgelost door de nieuwe onderzoeksleerlijn die reeds in ontwikkeling is. Het panel adviseert de opleiding nadrukkelijk deze onderzoeksleerlijn beroepsspecifieker in te richten. Tenslotte geeft het panel de opleiding nog als overweging mee studenten bij de Visie zelfstandig een visie op onderwijs te laten schrijven.

Het panel komt op basis van bovenstaande overwegingen tot het oordeel **voldoende**.

3 Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel voltijd	Oordeel deeltijd
1 Beoogde eindkwalificaties	Goed	Goed
2 Onderwijsleeromgeving	Voldoende	Voldoende
3 Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties	Voldoende	Voldoende

Overwegingen en conclusie

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat alle standaarden met een voldoende zijn beoordeeld. In lijn met de NVAO-beslisregels beoordeelt het visitatiepanel de kwaliteit van de bestaande HBO-bacheloropleiding tot Leraar Basisonderwijs van HZ University of Applied Sciences als **voldoende**.

4 Aanbevelingen

A. Externe oriëntatie

De opleiding participeert in verschillende overlegvormen om de aansluiting met de beroepspraktijk en het relevante onderwijsveld te bewaken. Het panel herkent hierin een sterke regionale oriëntatie. Het panel beveelt de opleiding aan de externe oriëntatie te versterken door meer aansluiting te zoeken bij landelijke overlegvormen.

B. Praktijkgericht onderzoek

Het panel is positief over de toevoeging van een competentie specifiek gericht op praktijkgericht onderzoek. De inrichting/implementatie van de nieuwe onderzoekslijn wordt door het panel ondersteund. Het panel beveelt de opleiding nadrukkelijk aan de nieuwe onderzoekslijn beroepsspecifieker in te richten. Daarbij raadt het panel de opleiding aan de kwalificaties van docenten om studenten te begeleiden bij het uitvoeren van praktijkgericht onderzoek te versterken.

C. Richting het nieuwe curriculum

De opleiding werkt momenteel aan een nieuw curriculum. Het panel raadt de opleiding aan om in dit nieuwe curriculum meer aandacht te besteden aan het (didactisch) gebruik van ICT in het basisonderwijs en aan reflectieve vaardigheden van studenten. Daarnaast beveelt het panel de opleiding aan om bij de ontwikkeling van het nieuwe curriculum (en de uitvoering daarvan) gevolg te geven aan de opmerkingen van het panel aangaande de toetsing: kwaliteit van de feedback en onderbouwing van de beoordelingen en de toetsdruk. Tenslotte zou de kwaliteit versterkt kunnen worden door het uitvoeren van tentamenanalyses en meer aandacht te besteden aan benchmarking van de (eind)producten. Bij dit laatste punt wijst het panel tevens op de mogelijkheden hiervoor in landelijk verband (zie aanbeveling A).

5 Bijlagen

Bijlage 1: Kwantitatieve gegevens over de opleiding

0.3 Kwantitatieve gegevens van de opleiding

Uitval uit het eerste jaar, uitval uit de bachelor & rendement

Definities NVAO:

Uitval uit het eerste jaar: "Het aandeel van het totaal aantal voltijd bachelorstudenten (eerstejaars ho) dat na één jaar niet meer bij de opleiding staat ingeschreven, zo mogelijk voor de laatste zes cohorten"

Uitval uit de bachelor: "Het aandeel van de voltijd bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat in de nominale studieduur zonder het diploma te hebben behaald alsnog uitvalt uit de opleiding, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten."

Rendement: "Het aandeel van de voltijd bachelorstudenten die zich na het eerste studiejaar opnieuw bij de opleiding inschrijven (herinschrijvers) dat het bachelordiploma haalt in de nominale studieduur + één jaar, zo mogelijk voor de laatste drie cohorten."

Tabellen 0-1 en 0-2 geven per cohort het uitvalpercentage weer. In dit overzicht wordt onder "uitval eerste jaar" het aandeel van het totaal aantal voltijdstudenten getoond dat binnen één jaar is uitgevallen uit de opleiding waarbij de student oorspronkelijk is gestart (volgens de definities van de HZ). Onder "uitval bachelor" wordt het aandeel van het totaal aantal voltijdstudenten getoond dat het jaar na start bij de HZ-opleiding opnieuw is ingeschreven (herinschrijvers) bij dezelfde opleiding en dat in de nominale studieduur alsnog uitvalt uit de opleiding. Deze studenten hoeven niet per se uitgevallen te zijn bij de HZ maar kunnen ook overgestapt zijn naar een andere HZ-opleiding of opleidingsvorm (bijv. van VT naar DT).

Let op! De NVAO vraagt gegevens binnen het HO-perspectief, maar deze gegevens heeft de HZ (nog) niet. De hier getoonde aantallen hebben betrekking op eerste instroom bij de HZ (en dus niet eerste instroom in het HO).

Tabel 0-1 Percentage uitval voltijd opleiding (bron: HZ-Infonet (14))

Academie voor Educatie & Pedagogiek									
Opleiding tot leraar basisonderwijs Voltijd									
	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Instream	115	137	137	128	154	159	159	194	163
Uitval									
Uitval eerste jaar	21 18,3%	41 29,9%	51 37,2%	40 31,2%	38 24,7%	53 33,3%	52 32,7%	73 37,6%	53 32,5%
Herinschrijvers (Instream – uitval eerste jaar)	94	96	86	88	116	106	107	121	110
Uitval bachelor		1 1%	3 3,5%	8 9,1%	20 17,2%	18 17,0%	16 15,0%	5 4,1%	20 18,2%
Uitval overig					1 0,9%	1 0,9%	1 0,9%	3 2,5%	2 1,8%

Tabel 0-2 Percentage uitval deeltijd opleiding (bron: HZ-Infonet (14))

Academie voor Educatie & Pedagogiek									
Opleiding tot leraar basisonderwijs Deeltijd									
	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Instream	4	1	8	14	5	9	10	15	18
Uitval									
Uitval eerste jaar	0	0	3 37,5%	3 21,4%	1 20%	3 33,3%	5 50%	8 53,3%	5 27,7%
Herinschrijvers (Instream – uitval eerste jaar)	4	1	5	11	4	6	5	8	13
Uitval bachelor	0	0	0	0	0	2 33,3%	1 20%	0	0
Uitval overig	0	0	0	0	0	0	0	0	1 7,7%

Tabel 0-3 toont het aandeel van het totaal aantal voltijdstudenten dat het jaar na start bij de HZ-opleiding opnieuw is ingeschreven (herinschrijvers) bij dezelfde opleiding en binnen de nominale studieduur + 1 jaar het diploma heeft behaald. Volgens de NVAO-definitie is de uitval binnen het eerste studiejaar hierin niet meegenomen. In tabel 0-4 zijn de gegevens voor de deeltijd opleiding te vinden.

Let op! de NVAO vraagt gegevens binnen het HO-perspectief, maar deze gegevens heeft de HZ (nog) niet. De hier getoonde aantallen hebben betrekking op eerste instroom bij de HZ (en dus niet eerste instroom in het HO).

Tabel 0-3 Rendementsgegevens voltijd (bron: HZ-infonet (14))

Academie voor Educatie & Pedagogiek									
Opleiding tot leraar basisonderwijs voltijd									
	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Instroom	115	137	137	128	154	159	159	194	163
Uitval eerste jaar	21	41	51	40	38	53	52	73	53
Instroom – uitval eerste jaar	94	96	86	88	116	106	107	121	110
rendement									
Afgestudeerd binnen nominale studieduur +1				13	73	75	79	105	85
Afgestudeerd buiten nominale studieduur +1				3	1	0	6	6	3
Nog actief bij oorspronkelijke opleiding	94	94	83	67	33	13	5	2	0

Tabel 0-4 Rendementsgegevens deeltijd (bron: HZ-infonet (14))

Academie voor Educatie & Pedagogiek									
Opleiding tot leraar basisonderwijs deeltijd									
	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	2005
Instroom	4	1	8	14	5	9	10	15	18
Instroom – uitval eerste jaar	4	1	5	11	4	6	5	8	13
rendement									
Afgestudeerd binnen nominale studieduur +1			5	2	3	4	3	6	12
Afgestudeerd buiten nominale studieduur +1			0	0	0	0	0	0	0
Nog actief bij oorspronkelijke opleiding	4	1	0	2	1	0	1	1	0

Docentkwaliteit

Docentkwaliteit (definitie NVAO): “Het aandeel docenten (OP) met een master en het aandeel docenten met een PhD in het totaal aantal docenten (OP).” Bij docenten gaat het om personen (niet formatieplaatsen), ongeacht de aard van hun dienstverband (voltijd/deeltijd, tijdelijk/vast). Docenten zijn als docerend/onderwijzend personeel in de administratie opgenomen. Studentassistenten en tutoren worden bij deze indicator niet als docent meegeteld.

Tabel 0-

Docenten totaal Pabo	Bachelor	Master HBO/WO	PhD
24	8	16	0
Docenten totaal Pabo	Bachelor (%)	Master WO (%)	PhD (%)
100 %	33,3 %	66,7 %	0 %

5

Docentkwaliteit (bron: BMO rapportage AvEP (03))

Student-docentratio

Student-docentratio (definitie NVAO): "De verhouding tussen het totaal aantal ingeschreven voltijd studenten en het totaal aantal fte's aan onderwijzend personeel van de opleiding in het meest recente studiejaar." Het betreft hier het aantal fte's aan onderwijzend personeel, dat is toe te schrijven aan de uitvoering van onderwijsactiviteiten. Bij freelance/ingehuurde docenten gaat het eveneens om het aantal uren voor onderwijsactiviteiten dat deze docenten zijn ingeschakeld voor de desbetreffende opleiding.

Tabel 0-6 Gegevens ten behoeve van de Student-Docent ratio (bron: BMO rapportage AvEP (03))

Opleiding tot leraar basisonderwijs			
Peildatum	Docenten (aantallen)	Studenten (aantallen)	D/S-ratio
2012	20,7	505	24,4
2013	19,1	480	25,1

Gemiddeld aantal contacturen per studiefase

Contacturen (definitie NVAO): "Het gemiddeld aantal klokuren per week aan geprogrammeerde contacturen, voor ieder jaar van de opleiding." Een contactuur is een onderwijsuur waarbij een docent fysiek aanwezig is. Een docent is een persoon die onderwijs verzorgt in dienst van de onderwijsinstelling (inclusief studentassistenten en tutoren). Onder contacttijd vallen onder meer hoor- en werkcolleges, studiebegeleiding, stagebegeleiding, tentamens en examens, en ook studieloopbaanbegeleiding, voor zover de instelling die voor alle studenten heeft geprogrammeerd. Bij de berekening van contacturen per week wordt het totaal aantal klokuren dat per jaar wordt geprogrammeerd door een opleiding gebruikt als grondslag, uitgaande van het aantal weken per jaar (bijvoorbeeld 42 weken) dat de opleiding besteedt aan onderwijsactiviteiten. Tijd voor zelfstudie, stages/werkplekleren en (onbegeleide) tijd voor afstudeeronderzoek en scriptie behoort niet tot de contacttijd.

In het eerste studiejaar hebben studenten gemiddeld dertien timeslots per week les. Een timeslot is een periode van 1,5 uur. Dit is inclusief een aantal docentcoachinguren per week. Naast deze ingeroosterde contactmomenten lopen studenten een dag per week stage, aangevuld met drie blokweken stage per semester. Studenten komen hiermee op 27,5 uur aan 'ingeplande contacttijd' in de reguliere lesweken en 120 uur tijdens de drie blokweken. De overige uren zijn bestemd voor het maken van groepsopdrachten of zelfstudie.

In het tweede jaar neemt het aantal contacturen iets af. Studenten hebben dan 11 timeslots per week les. Ook in het tweede jaar lopen studenten een dag per week stage, aangevuld met drie blokweken stage per semester. Studenten komen hiermee op 24,5 uur aan 'ingeplande contacttijd' in de reguliere lesweken en 120 uur tijdens de blokweken.

Het derde jaar neemt het aantal contactmomenten weer iets af. Hoewel dit enigszins afhankelijk is van de gekozen minor hebben studenten dan gemiddeld nog ongeveer 13,5 uur per week aan ingeroosterde contacttijd. Wel lopen ze het hele jaar weer gedurende een dag per week stage aangevuld met in totaal 6 blokweken stage.

Het vierde studiejaar is het aantal contacturen, in verband met het afstuderen, beperkt. Het aantal (individuele) begeleidingsuren ligt deze laatste periode op gemiddeld 5 uur per student. Daarnaast ontvangen studenten hulp en begeleiding van de mentor op de stageschool.

Bijlage 2: Eindkwalificaties van de opleiding

1. Pedagogisch en interpersoonlijk competent

De leraar kan voor zijn leerlingen een veilige, betrouwbare en gedifferentieerde, stimulerende leeromgeving inrichten en onderhouden en systematisch uitbouwen en een leef- en werkklimaat realiseren waarin op constructieve wijze wordt samengewerkt en betrokkenheid op elkaar aanwezig is die zich kenmerkt door een kritische houding. Hij kan op het goede moment de juiste maatregelen treffen om problemen daarmee met collegiale hulp op te lossen.

2. Vak- en didactisch competent

De leraar kan op basis van kennis van schoolvakken, de leerprocessen die daarvoor nodig zijn en de leefwereld, voor al zijn leerlingen een passende, krachtige leeromgeving ontwerpen, realiseren en conceptualiseren. Hij kan daarin op gevarieerde, betrokken en vakkundige wijze instructie geven en begeleiden zodat de leerlingen hun taak betrokken, gemotiveerd en (relatief) zelfstandig uitvoeren, en met competentiegevoelens de doelstelling(en) van de taak bereiken. Hij kan belemmeringen alleen en/ of met hulp van collega's wegnemen.

3. Organisatorisch competent

De leraar kan waar mogelijk samen met de kinderen een leef- en werkomgeving organiseren die voldoende overzichtelijk, ordelijk, adaptief en flexibel is. Hij kan storingen in de dagelijkse gang van kan snel en efficiënt oplossen.

4. Samenwerken met collega's en omgeving

De leraar kan samen met collega's en externe betrokkenen bijdragen aan een krachtige identiteit van de school in opvoeding, onderwijs en een hechte samenwerking met elkaar en met instellingen in het maatschappelijk veld rond de school. Hij kan problemen in die samenwerking met hulp van collega's oplossen.

5. Competent in reflectie en professionele ontwikkeling

De leraar kan vanuit ervaringen met verschillen tussen individuele leerlingen en zijn ervaring met onderwijsconcepten zijn subjectief concept systematisch en reflecterend bijstellen en zijn eigen leerbehoefte bepalen. Hij kan daarin zijn keuzes verantwoorden vanuit zijn werkconcept.

6. Competent in (praktijkgericht) onderzoek

De leraar stelt een onderzoeksvraag op over een probleem, bedenkt een methode om daarop een antwoord te krijgen, verzamelt en analyseert gegevens, formuleert een antwoord op de onderzoeksvraag en doet verslag aan derden van het geheel aan activiteiten en bevindingen.

Bijlage 3: Overzicht opleidingsprogramma

Hoofd fase (afstudeerfase)	S8 (KO)	CU06721 Stilstaan bij onderwijzen en leren 7,5	CU06735 Afstudeertraject leergebied 15	CU06736 Afstudeertraject leergebied 5	VCCUxxxxC VCCUxxxxD Eigen ruimte (allebei) 1,25 en 1,25			
	S7 (KO)	CU06720 LIO- Blok 30						
	S6	Minoren (zie minorcatalogus HZ en 'minorfacts') 30						
Hoofd fase	S5 OK (KL)	CU04231 Verschillend durven, mogen en kunnen zijn in kunstzinnige oriëntatie 5,0	CU04233 Visies op wereldoriënterend onderwijs voor het oudere kind 5,0	CU04234 Adaptief rekenonderwijs voor het oudere kind 5,0	CU15138 Leren in praktijk 5,0 CU15137 Leren in praktijk 2,5	CU13118 Nederlands omgaan met verschillen 2,5	VCCUxxxxC VCCUxxxxD Eigen ruimte (allebei) 1,25 en 1,25	CU09555 Methoden en technieken van onderzoek 2,5
	S5 JK (KL)	CU03112 Adaptief bewegingsonderwijs en kunstzinnige oriëntatie voor het jonge kind 5,0	CU03114 Beleven waarnemen kennis, effectief natuuronderwijs voor jongere kinderen 5,0	CU03113 Adaptief rekenonderwijs voor het jonge kind 5,0	CU15138 Leren in praktijk 5,0 CU15137 Leren in praktijk 2,5	CU13119 Nederlands omgaan met verschillen voor het jonge kind 2,5	VCCUxxxxC VCCUxxxxD Eigen ruimte (allebei) 1,25 en 1,25	CU09555 Methoden en technieken van onderzoek 2,5
	S4 (KT)	CU03108 Onderwijskunde/ Nederlands 5,0	CU03109 Nederlands/ Rekenen 5,0	CU03128 Vroeger was alles beter? 5,0	CU15136 Leren in praktijk 5,0 CU15135 Leren in praktijk 2,5	CU03110 Bewegingsonderwijs en kunstzinnige oriëntatie 5,0	CU12561 Mens&maa tschappij/ Natuur & Techniek 2,5	
	S3 (KT)	CU03105 Kinderen onderwijzen en helpen leren 5,0	CU03106 Cijfers en letters voor gevoerdarden 5,0	CU03107 Kind, school en omgeving 5,0	CU15134 Leren in praktijk 5,0 CU15133 Leren in praktijk 2,5	CU03901, CU03902 of CU04187 (denominatiecursus) 5,0	CU09557 stemstreeke Mevrouwpak 2,5	
PROPEDEU- TISCHE FASE	S2 (P2)	CU03545 De wereld wordt groter 5,0	CU03598 Valkunstig lesgeven 5,0	CU03543 Sommen en verhalen 5,0	CU15132 Leren in praktijk 5,0 CU15130 Leren in praktijk 2,5	CU04106 ESP Ed2 Engels (pc specifiek)	CU09503 IPR binnen sommen en verhalen 5	
	S1 (P1)	CU03063 Ontwikkelen van hoeken en werken uit boeken 5,0	CU03101 Taal en getallen 5,0	CU03198 Boeiend lesgeven in een veilige omgeving 5,0	CU15129 Leren in praktijk 5,0 CU15128 Leren in praktijk 2,5	CU04098 ESP Ed1 Engels (pc specifiek) 2,5	CU07818 Burgerschap en ethiek; Mensen met een verhaal 1 5	

Bijlage 4: Deskundigheden leden visitatiepanel en secretaris

Nadere informatie over de achtergronden van de leden van het beoordelingspanel en secretaris:

De heer dr. A.J. Kallenberg, voorzitter

De heer Kallenberg is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van onderwijskunde en onderwijsmanagement (middenmanagement), opleiding, professionalisering, kwaliteitszorg en innovaties. Ook is de heer Kallenberg ingezet vanwege zijn ervaring in diverse lagen van het onderwijs (BO, VO, MBO, HBO, WO) en vanwege zijn kennis van de internationale ontwikkelingen in het werkveld. De heer Kallenberg heeft veel ervaring binnen de externe kwaliteitszorg en zat in vele verschillende visitatiepanelen namens de NVAO, Vhora, Vluhr en NQA. Hij heeft diverse onderzoeken op zijn naam staan en is aan de Universiteit van Tilburg gepromoveerd op het proefschrift Prisma van de Verandering? De rollen van de academische middenmanager bij strategische innovaties in het hoger onderwijs. Voor deze visitatie is de heer Kallenberg individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

- 1986 – 1992 Pedagogische Wetenschappen Rijksuniversiteit Leiden (Onderwijskunde met specialisatie Organisatie & Beleid)
1978 – 1981 Pedagogische Academie, Mariahoeve te Den Haag

Werkervaring:

- 2014 – heden Hoofd Dienst Onderwijs en Studentenzaken - Universiteit Leiden
2011 – 2013 Director Academic Affairs Support - Erasmus Universiteit Rotterdam
2009 – 2011 Directeur Onderwijs - ROC Leiden
2003 – 2009 Lector Educatie - Hogeschool Leiden
1997 – 2004 Directeur Onderwijskundig Expertise Centrum Rotterdam (OEER) - Erasmus Universiteit
1996 – 1997 Hoofd Bureau Onderwijs Faculteit Sociale Wetenschappen - Erasmus Universiteit
1990 – 1996 Interuniversitair onderwijsmanager Bestuurskunde - Erasmus Universiteit/ Rijksuniversiteit Leiden
1983 – 1990 Plv. onderwijscoördinator Juridische Faculteit - Rijksuniversiteit te Leiden
1982 – 1983 Basisonderwijs te Leiden

Publicaties (2010-2013; meer op aanvraag):

- Kallenberg, Ton (2013). Prism of Change? The academic middle manager and the transformation he accomplishes. Paper at the SRHE 2013 conference Experiencing Higher Education: Global Trends and Transformations. Newport, Wales, UK: dec. 11-13, 2013.
- Kallenberg, Ton (2013). *Prisma van de Verandering? De rollen van academische middenmanagers bij strategische innovaties in het hoger onderwijs*. Proefschrift Universiteit van Tilburg. Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Kallenberg, Ton (2012). *Influence of functional related variables on the roles of Academic Middle Managers*. Paper presented at ECER 2012. The Need for Educational Research to Champion Freedom, Education and Development for All. Spain: Cadiz. September, 18-21, 2012.
- Kallenberg, Ton (2012). *In the frontline of the War of Dynamics: Reshaping the roles of Academic Middle Managers in Higher Education*. Paper presented at 25th annual CHER forum Higher Education and Social Dynamics. Serbia: Belgrade. September 10-12, 2012.
- Kallenberg, Ton (2012). *Influence of Organizational Factors on the Roles of Academic Middle Managers*. Paper presented at 34th EAIR annual forum The Social Contract of Higher Education. Norway: Stavanger. September, 5-8, 2012.

- Kallenberg, Ton (2012). *Influence of Academic Leadership on the roles of Academic Middle Managers*. Paper presented at EARLI SIG4 Higher Education Conference Creativity and Innovations in Higher Education. Estonia: Tallinn. August, 14-17, 2012.
- Kallenberg, T., B. Koster, J. Onstenk & W. Scheepsma (2011). *Ontwikkeling door Onderzoek: Een handreiking voor leraren*. 2e herziene druk. Utrecht: Thieme Meulenhoff.
- Kallenberg, A.J. (2010). *Validity and Reliability of Variables influencing the Roles of HE Academic Middle Managers*. Paper to be presented at EAIR Annual Conference 2010: Linking Society and Universities: New Missions for Universities. Track 6: University Governance and Management. 1-3 September. Valencia.
- Kallenberg, A.J (2010). *Reforming the roles of Academic Middle Managers*. Paper to be presented at the 23rd annual CHER conference: Effects of Higher Education Reforms. Oslo, Norway: 10-12 June 2010
- Geldens, J., Haenen, J., Kallenberg, T., & Rokebrand, F. (2010). Een instrument om de kwaliteit van 'samen opleiden' te beoordelen: het 'Zelfevaluatiekader Opleiden in de School': Website: www.zek-onderwijs.nl.

Mevrouw dr. I. Pauw

Mevrouw Pauw is ingezet vanwege haar deskundigheid op het gebied van primair onderwijs en leren en innoveren en vanwege haar inzicht in de internationale ontwikkelingen in dit werkveld. Mevrouw Pauw is lector Reflectie en Retorica bij het Onderzoekscentrum van Katholieke Pabo Zwolle (KPZ) en kerndocent bij de master Leren en Innoveren aan Marnix Academie. Sinds 2013 is zij gastdocent bij de master Special Educational Needs, Seminarium voor Orthopedagogiek aan Hogeschool Utrecht; sinds twee jaar is zij gastdocent bij diverse Magistrium-opleidingen, verzorgd door KPZ. Zij heeft vele onderzoeken en publicaties op haar naam staan, onder andere vanuit haar functie als redacteur van het tijdschrift Veerkracht van KPZ. Via de internationale minor op KPZ is zij verantwoordelijk voor de modules research en is zij betrokken bij de uitwisseling met internationale partners van KPZ (onder andere Graz, Manchester en Warschau). Mevrouw Pauw levert regelmatig bijdragen aan (inter)nationale congressen, waaronder Velon, waar zij tevens bestuurslid is, ISATT en Conference of Writing research. Als reviewer is zij betrokken bij de kwaliteit van artikelen in tijdschriften als Teaching and Teacher Education en European Journal of Teacher Education. Voor deze visitatie heeft mevrouw Pauw onze handleiding voor panelleden ontvangen en is zij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

2003 – 2007	Doctoraat - Universiteit Utrecht
2002 – 2005	Supervisoropleiding
1995 – 1997	Speciaal onderwijs, Katholieke Leergangen
1993 – 1995	Leraar Primair Onderwijs - Katholieke Pabo Zwolle
1978 – 1984	Doctoraal Nederlandse Taal- en Letterkunde - Rijksuniversiteit Groningen

Werkervaring:

2013 – heden	Kerndocent master Leren en Innoveren - Marnix Academie Utrecht
2007 – heden	Lector Reflectie en Retorica - Onderzoekscentrum Katholieke Pabo Zwolle
1994 – 2007	Docent Nederlands, supervisor en geregistreerd Landelijke Vereniging voor Supervisie en Coaching - Katholieke Pabo Zwolle
1989 – 1992	(adjunct-)directeur - Theaterschool Hogeschool voor de Kunsten Constantijn Huygens, nu ArtEZ
1980 – 1993	Docent taalexpressie, dramaturgie en taalbeheersing - Christelijke Academie voor Expressie door Woord en Gebaar/Theaterschool Kampen

Overig:

- Bestuurslid - Velon
- Reviewer - Teaching and Teacher Education en European Journal of Teacher Education
- Gastdocent master Special Educational Needs - Hogeschool Utrecht

Publicaties 2013 en 2014 (meer op aanvraag):

- Gemmink, M. & Pauw, I. (2014). Wat is de waarde van onderzoek op academische scholen? De uitkomsten van een enquête. *Veerkracht* 11(1), 31-33.
- Pauw, I. & Jongstra, W. (2013). The development of narrative structures in stories of teachers. IAIMTE 2013. Parijs.
- Kooy, M. & Pauw, I. (2013). Developing professional identity of teachers through narratives. ISATT 2013. Gent.
- Ende, H. van den & Pauw, I. (2013). Een veelstemmige canon van de jeugdliteratuur (2). *Veerkracht* 10/3, p. 4-7.
- Pauw, I. & Ende, H. van den (2013). Moet je verplichte titels lezen of niet? Dat is de vraag. *Veerkracht* 10/2, p. 4-7.
- Pauw, I. & Lint, P. van. (2013). Jonkvrouwen redden en draken verslaan. De andere dimensie van de narratieve reflectie. *Veerkracht* 10/3, p. 28-32.
- Pauw, I. & Bouwhuis, B. (2013). Taalvaardiger door verhalen. Mottart, A. & Vanhooren, S. (red.) *Het Schoolvak Nederlands. Zevenentwintigste conferentie in Utrecht*. Gent: Academia Press.
- Pauw, I. (2013). Professionele taal, de student en de lerarenopleider van de pabo. *Tijdschrift voor Lerarenopleiders* 34(4), 119-129.

De heer S. Wouda

De heer Wouda is ingezet vanwege zijn deskundigheid op het gebied van het opleiden van leraren. Hij is werkzaam als afdelingshoofd Sociale Vakken aan de tweede graads lerarenopleiding van NHL Hogeschool in Leeuwarden. Hij is vanaf 2000 betrokken bij diverse projecten in het kader van Opleiden in de school. Zo is hij mede ontwerper en cursusleider van een leergang voor schoolopleiders. Hij stond aan de voet van de eerste netwerken Opleiden in de school, die door OCW in het leven werd geroepen. In 2009 was hij als referent betrokken bij de beoordeling van opleidingsscholen. In de regio Noord Nederland is hij betrokken bij drie gesubsidieerde projecten, waaronder een MBO opleidingsschool met een academische kop. In dit project wordt de verbinding gelegd tussen onderzoek en onderwijsontwikkeling. Vanaf 2011 is hij als lid van de stuurgroep betrokken bij 5 projecten Opleiden in de school in het MBO. Sinds januari heeft hij zitting in de door OCW ingestelde impulsgroep Lerarenagenda. Voor deze visitatie heeft de heer Wouda onze handleiding voor panelleden ontvangen en is hij aanvullend geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

1999 – 2000	Postacademisch traject Vernieuwend Onderwijs (KPC)
1993 – 1994	Opleiding leraar Maatschappijleer 1e graads
1991 – 1993	Opleiding leraar Maatschappijleer 2e graads
1979 – 1981	Applicatiecursus leraar Aardrijkskunde
1974 – 1977	Pedagogische Academie

Werkervaring:

2010 – heden	Afdelingshoofd Sociale Vakken - Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
2000 – 2010	Beleidsmedewerker Instituut Zorg en Welzijn en Lerarenopleidingen - Noordelijke Hogeschool Leeuwarden

- 1996 – 2003 Landelijk LiO (Leraar in Opleiding) coördinator en Netwerkvoorzitter 1e landelijk netwerk Opleiden in de school - Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
- 1992 – 1996 Vakdidacticus Maatschappijleer, werkveldbegeleider en stagecoördinator - Noordelijke Hogeschool Leeuwarden
- 1991 – 1993 V.S.O. Mytyl en Tytyl school Revalidatiecentrum Friesland - Beetsterzwaag
- 1984 – 1991 Docent - Burgemeester Harmsma School (middenschool) te Gorredijk
- 1977 – 1984 Docent rekenen, Nederlands, maatschappijleer en aardrijkskunde - Openbare school voor L.E.A.O. te Drachten

Overig:

- 2007 – 2012 Voorzitter bestuur - Openbaar Primair Onderwijs Leeuwarden
- 1998 – 2005 Bestuurder - Openbare scholengemeenschap Piter Jelles te Leeuwarden

Mevrouw S.P.E.M. Heijmans

Mevrouw Heijmans is ingezet als studentlid. Zij volgt de hbo-bacheloropleiding De Nieuwste Pabo aan Fontys Hogescholen/Zuyd Hogeschool, waar zij tevens MR-lid is, deelneemt aan interne audits en studentpanels en presentaties geeft tijdens open dagen en ouderavonden voor eerstejaars studenten. Mevrouw Heijmans is representatief voor de primaire doelgroep van de opleiding en beschikt over studentgebonden deskundigheden met betrekking tot de studielast, de onderwijsaanpak, de voorzieningen en de kwaliteitszorg bij opleidingen in het domein. Voor deze visitatie is mevrouw Heijmans aanvullend individueel geïnstrueerd over het proces van visitatie en accreditatie in het hoger onderwijs en over de werkwijze van NQA.

Opleiding:

- 2012 – heden De Nieuwste Pabo - Fontys Hogescholen/Zuyd Hogeschool - Sittard
- 2007 – 2012 Havo - Philips van Horne, Weert

Overig:

- Leidinggevende - Scoutinggroep, Tungalroy

De heer P. van Achteren BLL

De heer Van Achteren is ingezet als NQA-auditor. Hij is sinds 2008 werkzaam als auditor en adviseur bij NQA. Hij is ervaren in het uitvoeren van visitatie- en adviestrajecten in verschillende sectoren van het hoger onderwijs. Naast visitaties houdt Peter zich bezig met het samenstellen van visitatiepanels en is hij als accountmanager actief. Vanuit zijn opleiding en ervaring heeft de heer Van Achteren kennis van onderwijskundige en bedrijfskundige processen. De heer Van Achteren heeft in het najaar van 2010 deelgenomen aan de training van de NVAO en is gecertificeerd secretaris. Naast de onderwijsvisitaties is de heer Van Achteren ook betrokken bij visitaties van woningcorporaties.

Opleiding:

- 2012 – 2013 Bedrijfskunde (verkort), Avans+, Breda
- 2006 – 2009 Politicologie, Politieke structuren en Processen, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam
- 2006 – 2007 Onderwijskunde, Universiteit van Amsterdam, Amsterdam
- 2002 – 2006 Sociaal Juridische Dienstverlening, Hogeschool Utrecht, Utrecht
- 2001 – 2002 Management, Economie en Recht, Christelijke Hogeschool Windesheim, Zwolle

Werkervaring:

- 2008 – heden Netherlands Quality Agency, auditor/adviseur
- 2008 – heden Raeflex, secretaris visitaties woningcorporaties
- 2006 – 2007 Docentenauditor ISBW opleidingen
- 2006 – 2007 Studentpanellid NQA, visitaties hbo-opleidingen
- 2005 – 2007 Voorzitter opleidingscommissie SJD
- 2004 – 2005 Stagiair beleidsmedewerker/publieksvoorlichter Tweede Kamerfractie D66

Bijlage 5: Bezoekprogramma

Programma dinsdag 14 oktober 2014 (ochtend)

Tijdstip	Onderwerp	Deelnemers
09:30 – 10:00 uur	Ontvangst panel en kennismaking panel onderling	<ul style="list-style-type: none">• Henk Zielstra (Dean)• Riaan Lous, (Opleidingscoördinator)• Bartjan Wattel (diensthoofd Onderwijs en Kwaliteit)
10:00 – 10:30 uur	Presentatie van maximaal 20 minuten door opleiding waarin zij zich positioneert ten aanzien van gemaakte keuzes, stand van zaken en openstaande wensen & voornemens. Het panel kan toelichtende vragen stellen.	<ul style="list-style-type: none">• Henk Zielstra (Dean)• Riaan Lous (Opleidingscoördinator)
10:30 – 12:30 uur	Intern overleg panel en bestudering materiaal	
12:30 – 13.15 uur	Lunch	

Programma dinsdag 14 oktober 2014 (middag)

Tijdstip	Onderwerp	Deelnemers
13:15 - 13:45 uur	Rondleiding en open spreekuur	<ul style="list-style-type: none">• Henk Zielstra (Dean)• Riaan Lous, (Opleidingscoördinator)• Bartjan Wattel (diensthoofd Onderwijs en Kwaliteit)
13:45 - 14:15 uur	Intern paneloverleg en voorbereiding gesprekken	
14:15 – 15:00 uur	Gesprek afgestudeerden en alumni	<ul style="list-style-type: none">• Aurélie van Lieshout (2013, oudere kind)• Rebecca Thijsselink (2013, oudere kind)• Sharon Steijaert (2013, oudere kind)• Doenja Izeboud (2013, jonge kind)• Kitty Vaas (2013, oudere kind, deeltijd)• Jeanine Pleijte, (2013, oudere kind)
15:00 – 15:45 uur	Gesprek afstudeerbegeleiders en beoordelaars/examinatoren	<ul style="list-style-type: none">• Henny Verschoor (directeur basisschool de Schakel, Vogelwaarde)• Marjolein Struijs (docentcoach LIO, HZ Pabo)• Annie Munter (docentcoach LIO, HZ Pabo)• Dorien Schilder (onderzoeksdocent, HZ Pabo)• Menno van den Hoek (onderzoeksdocent, HZ Pabo)• Marianne Jobse (groepsmentor, basisschool Het Kompas, Oost-Souburg)
15:45 – 16:15 uur	Intern overleg panel	

16:15 - 17:00 uur	Gesprek studenten; verdeeld over studiejaar, kwaliteitskring, oude kind/ jonge kind, klassenvertegenwoordiger	<ul style="list-style-type: none"> • Rob Eppings, pabo 1 (studentenraad) • Sara de Pagter, pabo 1 • Matthijs Ingelse, pabo 2 (studentenraad) • Marlie Sluijts, pabo 2 • Jasmijn Tabak, pabo 3 (vz studentenraad) • Manon Bosse, pabo 3 (opleidingscommissie) • Danique Leenders, pabo 4 (opleidingscommissie) • Frans van Reijen pabo 4
17:00 – 17.45 uur	Gesprek docenten; Vertegenwoordigers van vakdocenten, onderzoeksbegeleiders,	<ul style="list-style-type: none"> • Hilde Kooiker (docente Nederlands, studieloopbaancoach pabo 2) • Henriette Op den Brouw (docente Nederlands, coördinator internationalisering) • Marlies Schot (docente rekenen, toetsafnamecoördinator '10 voor de leraar') • Walter Ivens (docent wetenschap & techniek, projectleider Techniek & wetenschap) • André de Hamer (docent wereldoriëntatie) • Vincent de Rooij (docent Ethiek)
17:45 – 18:30 uur	Intern overleg Panel	

Programma woensdag 15 oktober 2014 (ochtend)

Tijdstip	Onderwerp	Deelnemers
8:30 – 9:00 uur	Ontvangst panel en voorbereiding panel	
9:00 – 9.45 uur	Gesprek opleidingsmanagement	<ul style="list-style-type: none"> • Henk Zielstra (Dean) • Riaan Lous (Opleidingscoördinator)
9:45 – 10:30 uur	Borging; Curriculumcommissie, deeltoetscommissie, Deelexamencommissie, Opleidingscommissie	<ul style="list-style-type: none"> • Marjan Glas (programmacommissie) • Ellen Vercooteren (programmacommissie) • Francoise Koole (deeltoetscommissie) • Johan Rietjens (deeltoetscommissie) • Wim Bakker (deelexamencommissie) • Tom Roovers (opleidingscommissie, werkveld)
10:30 – 11:45 uur	Beoordelingsoverleg panel	
11:45 – 12:00 uur	Terugkoppeling reguliere visitatie Pabo	

Bijlage 6: Bestudeerde documenten

Nr.	Bronnen
1	Academieplan AvEP 2013
2	Benchmarkrapportage Centrum Hoger Onderwijs Informatie (C.H.O.I.)
3	BMO- rapportage AvEP
4	Competentiebreekdown
5	Controledocument
6	Cursusevaluaties eerste en tweede semester 2013-2014
7	Competentiekader-Educom
8	CV's medewerkers
9	Dekkingsmatrix 2012 (met competenties Educom)
10	Dublin descriptor
11	Een passende opleiding kiezen, de laatste stappen van havo naar hbo, 2012-2013
12	Europees kwalificatieraamwerk (EKR)
13	Hbo-monitor editie 2012
14	HZ-Infonet
15	HZ instellingsplan 2013-2016
16	HZ-kader voor praktijk gericht onderzoek voor studenten, 2012.
17	HZ-Onderwijskompas, 2005 (Glossy versie uit 2007)
18	HZ-toetsbeleid, 2012
19	Kader professionaliseringsbeleid HZ 2009-2012
20	Kwaliteitszorg Onderwijs & Onderzoek Hogeschool Zeeland, 2009
21	Legitimering Pilot Warme Overdracht, 2012
22	Literatuurlijst/boekenlijst 2012-2013
23	Medewerkerstevredenheidsonderzoek, 2011
24	Materiaal van de cursussen 2013-2014: (1) Synopsis, (2) Oriëntatie op de cursus en (3) Planning en organisatie
25	Minorcatalogus 2012-2013
26	Nationale Studentenenquête (NSE) 2013
27	Onderwijs en examenregeling opleiding tot leraar basisonderwijs 2012-2013
28	Oriëntatie op de cursus Afstudeeronderzoek leergebied
29	Oriëntatie op de cursus LIO
30	Oriëntatie op de cursus Stilstaan bij onderwijzen en leren
31	Overzicht afstudeerwerken afgelopen twee jaar: 2011-2012 & 2012-2013, op basis waarvan in totaal 19 afstudeerdossiers zijn geselecteerd en toegezonden
32	Overzicht alumni
33	Overzicht reglementen: http://hz.nl/nl/over-de-hz/documenten/regelingen/Overige_regelingen/pages/Overige-regelingen.aspx
34	Regeling nadere vooropleidingseisen hoger onderwijs 2007 van de minister van OCW (Staatscourant 2007, nr. 109)
35	Reglement voor functioneren
36	SBL eindkwalificaties vastgelegd in het document "In bekwame handen", 2004
37	Scholingscatalogus 2012-2013
38	Semestergids stage
39	Strategisch personeelsplan 2013
40	SLC- beleid AvEP: Basisdocument SLC
41	SLC-handleidingen: SLC handleiding Pabo 1 en SLC handleiding pabo 2 & 3 2013-2014
42	Studiekeuzebeleid 2012
43	Toetsbeleid Pabo HZ, 2012
44	Verbeterplan 2011
45	Verslagen beroepenveldcommissie 2011-2013
46	Verslagen (deel)examencommissie 2011 tot 2013
47	Verslagen examinatorenoverleg 2012-2013
48	Verslagen opleidingscommissie 2011-2013
49	Verslagen studiedagen 2012-2014 /Expeditie Pabo
50	Verslagen teamoverleg 2012-2014
51	Virtual Learning Desktop (VLD),
52	Website HZ www.hz.nl
53	Werkplekassessment-formulieren (WPA's van diverse leerjaren)

Bijlage 7: Overzicht bestudeerde afstudeerwerken

Hieronder een overzicht van de studenten van wie het panel de afstudeerwerken heeft bestudeerd. Conform de regels van de NVAO zijn alleen de studentnummers opgenomen.

48207	62756	45365	49846
47555	47528	48230	60089
47753	49794	46657	49075
64831	49779	49620	47073
47684	47540	49532	

Bijlage 8: Verklaring van volledigheid en correctheid

Netherlands Quality Agency

Verklaring van volledigheid en correctheid van de informatie

Betreffende de visitatie van de opleiding:

B Opleiding tot leraar Basisonderwijs

Instelling: HZ University of Applied Sciences

Visitatie datum: 14 en 15 oktober 2014

Ondergetekende: *M.J. (Glenk) Ziebra MPM*

vertegenwoordigend het management van de genoemde opleiding,

in de functie van: *Academisch directeur*

verklaart hierbij dat alle informatie ten behoeve van de visitatie van de genoemde opleiding in volledigheid en correctheid ter beschikking wordt gesteld, waaronder informatie over alternatieve afstudeerroutes die momenteel en/of gedurende de afgelopen 6 jaar (hebben) bestaan, zodat het visitatiepanel tot een op juiste feiten gebaseerde oordeelsvorming kan komen.

Handtekening:

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M.J. (Glenk) Ziebra', with a long horizontal line extending to the right.

Datum:

31-09-14